

INCIPIT VITA BEA.

TISSIMI GODEHARDI HILDE-
NESHEMENSIS ECCLESIAE EPISCO-
PI, ET CONFESSORIS.

VIA Euangelica veritatis voce præcipitur, *ut lucerna ac* Marth c. 5.
censa non sub modio, sed super candelabrum ad illuminatio-
nem fidelium constituatur; & quia secreta regum celari iu-
ventur: opera vero Dei reuelanda & magnificanda, iure pan- Tob 12.
duntur, ideo dignum & etiam gloriosum putauimus, vi-
*tam beati, & * venerandi Patris nostri Godehardi Episcopi, quan-* * venera-
tum diuina clementia donauerit, in exemplum modernis & poste- bilis.
ris proponere; & gestorum eius probabile magisterium dominum
*timentibus exponere. Verum * etiam metuimus, nos culpa negli-* * Gerò.
gentiæ non carere, si patiamur ea, quæ ab eo laudabilia & vidimus
& audiuius, sub silentio latere. Quem ergò Baioaria olim ab ini-
tio, verbi Domini vomere exculta, & sacre fidei semine sufficien-
ter fecundata, verum religionis eruditorem nobis, quibus opus e-
rat medicus, concedente Christo transmisit, nos Saxones vel certè
Saxigenæ, & ut vera (proh dolor) nobis insultationis irrisione obj-
citur, verbo Domini diu indomabiles, periculo non caremus, si e-
ius gloriam, domestica desidia obdurante, silendo negligamus.

C A P V T I.

De Altabensi Bauaria Monasterio.

IGITUR septingentesimo quadragesimo primo Incarnationis
Domini anno, quo Carolus primus filius Pippini primi, filij An-
chisi, filij Arnolphi, ex hac vita demigrans, filijs suis Carolomanno
& Pippino regnum reliquit, quo etiam sequenti anno iste Pippi-
nus Carolum Magnum genuit, initium Altabensis monasterij à
Christi cultoribus sapienter inceptum, & in religiosa monachica
institutione ---- feliciter est perfectum, quindecim fere annis an- Altabensis
te distributionem Episcopiorum, quæ post annum in Baioaria à monasterij
sancto Bonifacio Archiepiscopo facta est, ex decreto Zachariæ Pa- origo.
pæ, & consensu Pipini regis; cui ante tunc temporis triennium, fra-

ter Carolomannus Romæ tonsuratus, & monachizatus, hæreditariam partem regni & proprietatis dimisit; quando Willibaldo Eichstadenfis, Ioanni Salisburgensis, Eremberto Frisingensis, Garibaldo Ratisbonensis Ecclesia commendatur, & Christiana ibidem religio dignè domino corroboratur. In prædicto certè cænobio serui-
Altahenfis Monasterij inclinatio.
 men Christi ab initio feliciter succreuit, & per cætenos fere annos, in monachico proposito laudabiliter profecit, vsq; in detestabilem illam dissensionem, quæ cœpit inter Ludouicum Imperatorem filium Caroli Magni, & filios eius Ludouicum, Lotharium, & Carolum, ac deinde, Imperatore defuncto, inter fratres ipsos per multos annos, vt chronica testantur, permansit.

In ea ergo tempestate Ecclesiæ plures dispoliabantur, cænobia disturbabantur; inter quæ & eiusdè Altahenfis Ecclesiæ proprietas ibidè à fidelibus collata, & eotenus incooulsa, diripiebatur: & huic sceleri militantibus, iuxta debachantium voluntatem, beneficij, imò maleficij causa, diuidebatur. Hac enim necessitate monachica ibidem norma defecit, sub regula tamen Canonicorum idem locus vsq; in tempora piæ memoriæ Henrici ducis, quem postea Imperatorem vidimus, item per cætum annos perstitit. Quod & Otto pius Rex filius Regis Henrici Saxonici sæpius decreuit in aliquibus locis redintegrare, sed plurali infortunio obstante, maximè tamè fratris sui Henrici ducis Baioarici machinatione præpediente, non potuit perficere. Qui certè sibi in prima regali ordinatione, in præsentia principū ac patris, quasi iocularia indignatione, se nobiliore iactans, restitit; & in eadem vana voluntate, semper contra fratrem regem priuatim, & subdolè contra filium regis Ludolphum, vt Baioaria adhuc testatur, publicè perstitit.

A canonico occupatur.

Henricus Dux Baioaria fr. Otto pius magni.

CAPVT II.

De ortu, & adolescentia S. Godehardi.

PRÆCLARÆ igitur indolis puer Godehardus nomine iuxta Altahense monasterium ex eiusdem Ecclesiæ familia in villa Ritenbach diœcesis Patauiensis, à verè Christianis pijs & honestis parentibus feliciter natus est, & nutritus. Studijs litterarum adhuc infantulus contra intentionem quodammodo parentum suorum se tradidit. Erant scholæ, quas visitauit, prope monasterium Altach trans flumen Danubium. Cum autem mane surgens sanctus puer, gratia visitandi scholas veniret prope Danubium, quod pons ibi nō erat vt posset fluuium pertransire, Deo dante, vadens ad scholas, aut inde rediens, quendam reperit, qui sibi per flumen continuum & sanum præbuit conductum. In eodem Monasterio puer prædictus fi-

Danubium occulto itinere transiit. A parentibus offertur Monasterio.

Etus fideliter à parentibus oblatuſ, à fratribus deuotè ſuſceptuſ, literalis ſcientiæ hauſtuſ, Domino tribuente, laudabiliter imbibit; & diuinæ legiſ notitiã, pro paruulo adhuc ætatiſ ingeniolo, libenter accepit, iuxta quod dicitur, Facillimè diſcitur, ubi Spirituſ Dei doctõr adefſt. Cæpit namque ſanctuſ puer, in primæuo ætatiſ ſeu iuuentutiſ ſuæ flore, vanitateſ declinare, atque leuitateſ euitare, magiſ eligens iugum legiſ Dei ſubire, & virtutuſ tramiteſ adire, quam vanitateſ huiuſ mundi, vt illa ſemper aſſolet ætaſ: cæpitque de bono in meliùſ, de meliori in optimuſ non ſegniter ſe transferre. Ob hoc ſemper terebat Eccleſiæ limina, vt ibidem hauriret ſacræ legiſ flumina, vt exinde mentem ſuam inebriaret ſitibundã. Aderat ei Dei timor ipſum ab omni retrahenſ laſciuia puerili. Sic igitur ſe omnibuſ exhibuit, vt organum quoddã Spirituſ ſancti eſſe, veriſſimè appareret. Vnde & factuſ eſt, vt in habitu ſæculari, quo inter religioſoſ manebat, multoſ de religioſiſ in vitæ ſanctitate pelliceret euidenter.

*S. Godehardi
in uocatus
& pia pro-
greſſio.*

C A P V T III.

*A Chriſtiano Patauienſi Epiſcopo ad Curia munia
aſſumitur.*

CVM autem bonam, moribuſq; honeſtiſ huiuſmodi vitam laudabilem in dicto monaſterio Altach per aliquot annos peregiſſet, & adoleſcentiæ annoſ attigiſſet, & vitæ ſanctæ fama per totã Bauiariam ſe dilataſſet; eo tempore, beatuſ uir Chriſtianuſ Patauicæ Epiſcopuſ idem monaſteriuſ beneficij cauſa gubernauit, tempore Ducis Henrici prioris. Et fratres ibi in diuino ſeruimine coadunati, poſtquam eiudem pueri laudabilem in timore Domini indolem cognouerunt, cum noticiæ Pontificiſ intimauerunt,

*Alta-
Monas-
teriuſ Ducis
beneficiuſ.*

Quo ille audito, vt certè erat prudentiſſimuſ, Deo gratiaſ reſtulit; illumque inde adductuſ, in ſuam familiaritateſ aſſumpſit; & cubiculariuſ ſuam fecit. Quem, ubi de uirtute in uirtuteſ, pro gratia Chriſti prouehente, ſcandere cognouit, ampliùſ eum, pro collata diuinituſ induſtria gratulans amauit, ac Cancellariæ officiuſ eidem commiſit: in quo officio talem ſe exhibuit vt diuinæ organum ſapientiæ ſe omnibuſ exhiberet. Sic per trienniuſ ſecum per diuerſa expeditionuſ, ceterorumque comeatuum difficiliora itinera quaſi prætentandi gratia, circumuexit, & ſacræ fidei & religioniſ Catechiſmo deuotiùſ inſtruxit. Timuit autem ſanctuſ iuueniſ Godeharduſ, ne quid in ran-

*S. Godehardi
Chriſtiano Epiſ-
copo Patauienſi
à cubiculo
in manuſ
Cancellariæ ſeu ſer-
uarij officiuſ
obtinereſ.*

tiſ.

tis, quibus præpeditus erat negotijs, vanum illaberetur animo. Ideo à dicto Domino Pataviensi recedendi petitâ licentiâ, & vix obtenta, is eum eidem cœnobio fratribus illum in supplementum diuinæ seruitutis obnixè reperiens, Subdiaconij gradu decoratum, remisit. Qui ibidem in sanctæ conuersationis studio de die in diem, per adolescentiæ tempus sagacius inuigilans, communi etiam fratrum commodo & vtilitati deuotius intendens, maiores scilicet iuxta Apostolum honore præueniendo, cœuos iustis exemplis adhortando, subiectos sacris sapius monitis ad meliora sollicitando, & ita diuinâ clementiâ comitante, in breui veræ religionis disciplinam ad integrum consecutus, Diaconij quoque honore sublimatus, eidem monasterio, vt verè post patuit, Deo prædestinante Præpositus est constitutus.

Subdiaconus
 eius è curia
 Episcopi re-
 mittitur
 ad suos.

Rom c 12.

Diaconus
 fit è præ-
 positus Al-
 taha.

CAPVT IV.

Ottonis tertij regno Altabense Monasterium reformatur.

ANNO deinde post partum virginis DCCCCLXXXVI I. Ottone Imperatore secundo, post periculofissimum, & etiam infelicissimum Calabriae bellum, adhuc per orbem terræ clade & infamia notissimum ex hac vita sublato; & Romæ cum summo totius Christianismi mœrore, satis tamen honorificè, sepulto, certè post incōsideratam Mersburgensis Episcopatus destructionem, & post innocentem, iuxta vocem populi, Geronis comitis necem, prædictus Henricus Baioariæ Dux Pater Henrici Imperatoris, ab Imperatore patruale certè suo, ante septennium ob infidelitatem & tyrannidem, quam contra eum paterno more exercuit, ab honore summo, tunc occasione iustitiæ in spem regnandi arrogantia furorè, in cassum elatus, herilem filium dignum Dei ordinatione regni heredem opprimere, semetque in monarchiam regni, suadente seductore, conatur erigere. Cuius tamen nugalis machinatio, à primoribus regni, Deum sanè timentibus, & maximè à Willegiso Metropolitanoguntiano Moguntiaci, & Bernardo duce Saxonico pacificè sedatur, eique post multa apta & inepta, quæ modo melius silentur, quia in Chronicis plenius continentur, priscus ducatus redonatur. In proximo autem Natalis Domini die. Otto tertius puer coronam regni à prænominato Metropolitanoguntiano, honorificè * percepit; & in omni Ecclesiastica perfectione feliciter, more auito, crescere cepit. Cuius quidem laudabilis industriæ initiale fuit indicium, quod septimo suæ ordinationis anno, sæpe dictum Altabense monasterium,

Mersburgensis
 Episcopatus
 abolitio.

Geronis
 comitis
 necem.

Henricus
 Baioariæ
 Dux pater
 Henrici

Imperatoris

in præ-
 positum

post
 Ottonem

II
 Willegisus

Archiepiscopus
 Moguntiaci

Bernardus
 Saxonie
 Dux præ-
 positus

Ottonem III.

* suscepit
 VII anno

Ottonem III.
 vestitur
 Altaba.

Epi-

Episcoporum consilio, auxiliante demum duce præfato in pristinum monachicæ religionis reformari fecit statum.

Quidam igitur venerabilis vir Erkanbertus nomine, illic Abbas præponitur, per quem, auxiliante Domino, diuinum ibi Ministerium, iuxta Regulam S. Benedicti, religiosè disponitur; ad cuius statim saluberrimam admonitionem, promptæ obedientiæ iuuenis Godehardus, corde & animo à sæculi vanitate conuersus, cum aliquantis eiusdem loci Fratribus, Monachus est factus, anno, vt ipse nobis sæpius intimauit, ætatis suæ XXXI. Pluribus tamen postmodum ex eodem Cœnobio, vt non ignotum memoriæ, Fratribus digredientibus, inter quos erat quidam Thetmarus; quem postea Mindensis Ecclesiæ Episcopum vidimus.

Sed nouellus nouæ religionis tyro adoptatus melioris vitæ tyrocinio, vt in priori proposito solebat, toto cordis ac mentis affectu ad cœlestis aulæ limen anhelabat; adeo, vt nouus Præceptor nouo auditori, quod certè in talibus insolitum est, consideratâ eius probabilitate, omnem diuini ouilis curam post se penitus commendaret, cumque sibi in spiritualis exercitus filiationem singulariter præoptaret.

Erat enim charitate feruidus, in labore strenuus, in oratione deuotus, meditatione profundus, contemplatione suspensus, corpore honestus, corde mundus, sibi rigidus, defectibus aliorum compatiens, humilitate præcipuus, in paupertate lætus, & in vera nitidus castitate.

Qui tamen prædictus Abbas post triennium, vel causa infirmitatis, vel tædio curæ secularis, idem regimen reliquit; & ad secretoris vitæ solitudinem in conspectu interni arbitri vacare decreuit.

C A P V T V.

S. Godehardus creatur Altahensis Abbas.

His etiam diebus præmemoratus Baioariæ Dux obiit, cuius loco, pius Henricus filius eius, surrexit; non patris insolentiam, sed initium sapientiæ timorem Domini pleniter secutus; quia erat omni literarum studio principaliter imbutus, & totus sane fide & actu Catholicus. Qui statim ad diuini famulaminis cultum successus, prænotatum Cœnobium iterum spirituali priuari Pastore, indoluit; & eundem Godehardum tunc Presbyterum, Abbatem ibi præponere voluit: cui ille, per biennium, iusta satis excusatione restitit; quia sedem & locum Pastoris sui, ipso superflite, usurpare

C c

non

*Erkanbertus fit Abbas.**S. Godehardus ex Clerico fit Monachus S. Benedicti**Thetmarus Mindensis Episcopus. S. Godehardus ob vitæ perfectionem ex tyrocinio deligitur Abbati Magister.**S. Henrici Borussiae Ducis laus**Biennio excusat Abbatis dignitatem.*

*Disciplina
strictiori
insistis.*

*Helinge-
resberg
Castellum
& Ecclesia
extruit.*

*Non alia
sibi manu
parat.*

non debuit. Sed postquam Abbas à Fratribus, & etiam ab Episcopis vocatus reuenire recusauit, eisque licentiam, quem in locum eius uellent substituere mandauit, tandem Episcopali authoritate, & Fratrum unanimitate victus, idem regimen, iuxta Ducis decretum, suscepit. Qui statim in exordio suæ promotionis totum se Christo uigilanter mancipauit, & districtiorem regularis uitæ trauit, cum consociatis sibi Fratribus ingredi, anxie curauit; & in tali studio se ibidem per octo annos indefinenter exercuit. Et præter hoc tamen, manuali labore multiplicem fructum, ac necessariam utilitatem acquisiuit. Qui, & ibi in monte quodam, qui Helingeresberg dicitur, Castellum firmum, & in eo Ecclesiam pulcherrimam in honorem sanctæ Matris Christi Mariæ, in cuius speciale seruimen futurus erat, cum condecienti ædificio construxit; & circumquaque, maxime tamen in saltu Boëmico, qui eidem Prouinciæ proximè astat, ad triginta & eo amplius mansos labore tantum manuum cum Fratribus, Apostolico exemplo, filiis & uepibus erutis, ad usum utilitatis informauit. Interim MII. Incarnationis Domini anno, nobilis Imperator Otto tertius ex uita hac, immatura morte, discessit; in cuius regnum prædictus Henricus Dux, omni pietate perspicuus successit.

C A P V T V I.

Hersfeldensi Abbatiæ moribus collapsæ præficitur.

*Hersfeldo-
sium Mo-
nachorum
luxuriam:*

*Bertholdus
Abbas à
suis accus-
satur.*

ERAT in illo tempore in Herueldeſi Monasterio sancti Wigberti Bertholdus Abbas uenerabilis genere, & dignitate memorabilis, qui tamen, ut in pace dicatur, ultra sui propositi ordinem humano more popularis famæ laudi intentus, eiusdem Cœnobij Fratres, forte aliquanto debita conuersatione fouit indulgentius, ita, ut more Canonicorum proprietates sibi tam in priuatis ædificijs, quam & in equis & cultioribus quoque plurimis uestimentis, à cæteris mundanæ gloriæ pompis vindicarent; & licentiam quoque dandi & accipiendi, cum illicitis ac superfluis conuiujs, cæterisque talibus uſurparent. Quo scilicet Abbate biennio ante finem sui ægrotante, & ultra Fuldam flumen in monte, quo ipse Monasterium in honorem S. Petri Apostoli construxit, cum Militibus ac cæteris sibi familiaribus, refrigerij lenitate commorante; fratres indignatione permoti, & quasi à Patre contempti, ad Regem, tam per semetipsos, quam, & per literas ac legatos, sæpius diuersas querimonias dirigunt, sibi victus & uestitus necessaria denegari, & illis cum cæteris Christi pauperibus esurientibus, res Ecclesiasticas per

vana

vana & inutilia prorsus dissipari. Quam eorum querimoniam Rex sapiens altius, quam ipsi opinarentur intelligens, sed & vitam illorum non nesciens, diutius dissimulando distulit. Sed ad postremū importunitate eorum deuictus, modificato sermone, respondit; libenter se Patrem eorum, si Dei dono conualuerit, de talibus admoniturum; sin vero obierit, eis & sibi in præponendo Pastore in diuinis & humanis, sapientum consilio, iuxta timorem Domini prouisurum.

At memorato Abbate paulo post defuncto, prædictum Godehardum eis Patrem Gubernatoremque Episcoporum consilio præposuit; quem etiam, vt in omnibus eis iuxta Domini timorem & monachicam vitam prouideret, solerter præmonuit. Qui illuc per V Villegisum Archiepiscopum perductus, & per eum etiam, sicut Deo gratias, optimè nouerat, ad benefaciendum sapienter instructus, in primo aduentu, gratias diuinæ pietati referens, eiusque directionem in præteritis, præsentibus, & futuris sollicitè quærens, primitiis eis iuxta regulare præceptum, duriora & aspera mandata proposuit, & licentiam eis ad preces Metropolitani, aut secum hæc celebrandi, aut quo vellent discedendi, contribuit. Qui statim vnanimiter conspirati, simul omnes, paucis tantum senioribus, vel puerulis remanentibus, egressi, per diuersa loca variè sunt dispersi. Quos tamen postea saniori consilio, & eorundem qui remanserant certè industriam eius ac mansuetudinem intelligentium auxilio, quosdam citius, quosdam vero serius pene omnes ad ouile reuocauit; eosque sub leui iugo Christi facile Domino gubernante coadunauit. Ciuitatem verò ipsam, & claustrales cohabitationes, à superfluis & ineptis pluribus ædificijs ilico purgauit; & in condignam monachicæ necessitatis habitudinem honeste reformauit. Et, cum inibi inuentis & aliunde acquisitis Fratribus in eodem Cœnobio per septem annos dignè Deo & hominibus laudabiliter ministravit. commendata sunt ei & alia duo Monasteria, Tegerense, & Chremfense, quæ pari quoque diligentia in Christi seruimine gubernauit.

¶ (o) ¶

¶

*Henrici
Regis pij
sapiens cō
Hersfelden
sibus dissi-
mulatio.*

*V Villegisus
Archiepif.
S. Godehar-
dum intro-
duci in
Hersfeld.
Abbatiam*

*Recusantes
disciplinā
complures
secedunt.*

*Ædificia
ad mona-
sticam
aptantur.
Septem an-
nis præst.
Tegerense
& Chrem-
fense Mo-
nasteria
Bauaria
ei commen-
dantur.*

CAPVT VII.

Guntheri nobilis viri ex Thuringia conuersio & in uocatione fluctuatio stabilitur.

HISDEM temporibus fuit in Thuringiæ partibus quidam vir nobilis, dignitate & meritis illustris, nomine Guntherus; qui pro delictis iuuentutis ingemiscens, & considerata diligentius actuum suorum qualitate, faciem Domini in confessione præueniens, sed propriæ diffidens imbecillitati corporis & animi Herueldiam ad nouum Abbatem, dignè, vt postea paruit, pœnitendo accessit; eique omne secretum cordis ac voluntatis suæ, funditus aperuit. Quem Abbas iustè in Deo timoratus, blanda consolatione, & cõdigna etiam prouisione, pœnitentem suscepit; & ad Monachicam vsque professionem, saluberrima sui commonitione, Domino cooperante, conuertit; qui statim ad penitus abdicanda quæcunque sunt sæculi, omnem etiam multiplicem suæ hæreditatis proprietatem, quam acceperat à progenitoribus, Ecclesiæ sancti Wigoerti in vsu Christo famulantium cum consensu heredum suorum, firma traditione delegauit; ac semetipsum ibidem in regularem perseuerantiam, spontanea promissione, mancipauit: primitus tamen testamento pactus, vt Monachus factus, monasterium, quod Gellinge dicitur, victus & vestitus gratia, ipse possideret, ac fratribus illic Christo seruientibus, secum inde necessaria prouideret. Sed Abbas, prudenti pertractans consilio, homini nouiter conuerso talem pactionem, in via mandatorum Dei, maximo futuram esse periculo, & plus inde per dies animæ nasci dispendium, quam corporis, vt putabat subsidium, interim illum prouida mente ab incepto suspendit; & laico habitu adhuc vsu ad Altrahense monasterium secum perduxit. Ibidem prædictus vir cordetenus compunctus, petijt ab Abbate, vt ante professionem, liceret sibi Romam petere, & Apostolorum Christi, aliorumque Sanctorum intercessionem pro transactæ vitæ deuijs, & pro nouæ vitæ ingressu quærere, quo permittente, ita & redit. Tandemque ante altare sanctæ Mariæ cingulum deponens, caput & barbam totondit; & facta, de more, petitione, susceptus, ac aliquamdiu regulariter probatus, ab eodem Pastore monasticæ vitæ habitum est adeptus. Verum, post votum professionis, non immemor suæ, quam præscripsimus, pactionis, adiens Abbatem, licentiam petijt patriam repetendi, & locum, quem pepigerat, iuxta cõdictum, incolendi: quod pius pater interim consensit, nolens eum obstinata contradictione ab affectu, quamuis iniquo, prohibere; donec

*Guntherus
nobilis hæ-
reditatem
suam offert
Monasterio
Hersfel-
densi.
Gellinge
Monaste-
rium am-
bit.*

*Ad Altra-
ham mit-
titur.
Romam pe-
tit.*

*Monachum
induit.*

donec, ratione dictante, inlicita cupientem animum, paulatim posset mitigare.

Venienti ergo ad locum, Gellinge dictum, & disponenti necessitates ibidem commanentium, ex occultis tentatoris insidijs, Domino, vt cerè credimus, ad exemplum beati Iob, permittente, multa & varia ei occurrerunt incommoda, pro quibus dum ipse scilicet ante, paupertatis ac laboris insolens, ad Abbatem sapius queritando confugeret, eiusque pro talibus consilium & auxilium anxie perquireret, sollicitus pater, fluctuationem mentis eius profundè perspicuens, & subsecuturam fortè cordis mutabilitatem vehementer pertimescens, blanda interdum consolatione, & suauiloqua cõmonitione, maestitiam eius mitigans, interdum verò, iuxta Apostolum, *arguendo, obsecrando, increpando, opportunè importunè* nutantem eius animam castigans, ad viam salutis cum reducere studuit; quod tamen adhuc modicum profecit. Sed cum in hac altercatione sapius luctarentur; & in huiusmodi molestia ambo crebrius fatigarentur, illi iterum, quadam die suæ sollicitudinis querelam suggerenti, vir Dei debito iustitiæ zelo permotus, turgente, vt aiunt, pulmone respondit; vt aut in promissa obedientiæ stabilitate Deo deuotius seruiret, aut certè ad solitam sæculi vanitatem, laqueis iterum Sathanæ irretitus, abiecto habitu rediret. ad quam vocem stupefactus auditor intremuit; & erroris sui nimietatem serò tandem perhorrescens, ingemuit, omni prædicta pactione corde tenus oblita; & tota cuiuscunque incommodi querimonia abolita, ad Altahense monasterium, vbi tunc sub eiusdem Patris cura (vt in gratia omnium loquar) singulare diuini cultus studium feruebat, se contulit; & illic fratribus humillimè subiectus, & in sacrae religionis districtione pleniter in breuiori tempore diuini roris infusione instructus, vltra regulare præceptum semetetiam, Prælati admirantibus, afflixit.

*Gellinge
præpropere
admini-
strat.*

*Fluctuat
imperitum.*

2 Tim. 4.

*Obiurgatur
grauiter
à S. Go-
deharde.*

*In Alta-
hensi Mo-
nasterio
respicitur
& proficit.*

C A P V T V I I I .

Guntherus Eremum ingreditur.

TERTIONAMQUE suæ conuersionis anno in prædicto Bohemico saltu eremum petijt, in qua ad xxxvii. annos, in studio sanctæ religionis, & in summa veraciter districtione spontaneæ paupertatis, cum sibi commanentibus vixit. Annona denique eorum erat varia: vario certè studio à rege Vngarico, & de Bohemis & Polanis, & ceteris diuersis prouincijs, simul cum vestitu conquista. De potu, vt omnibus notum est, nihil profus ibi nisi sola aqua habebatur; & ipsa, etiam hospitibus ad sufficientiam, fratribus verò

*Guntheri
victus po-
tusque.*

*Scientia &
eruditio il-
literati.*

** Natali*

*Sermonis
efficacia.*

*Arnoldus
vita huius
scriptor
presens ser-
monis.*

ad mensuram, dabatur. Nam literas omnino nisi tantum psalmos non didicit; & tamen omnem rationem & intellectum Euangelij, legis, & prophetarum & historiarum quoque ex crebra fratrum relatione, & etiam auidiore verbi Dominici ex auditione, mirabiliter percepit: adeo, vt sapissimè obscuriora mysticæ intelligentiæ, interdum iocando, interdum vero admonendo, stupentibus auditoribus, proferret. Quod nos quidem, qui eum familiarius nouimus, frequenter audiuius; præcipuè tamen, cum in summa sua festiuitate, in * natiuitate scilicet sancti Ioannis Baptistæ specialis sui patroni, sermoni eius affuimus; quo, in capitulari collatione, eodem die, fratres suos admonebat, dum eos de eiusdem patris vita & moribus, victu & etiam vestitu, & operibus ad paupertatis suæ Domino --- placitam tolerantiam instruebat. Verum enim dico, & coram Deo non mentior, quia omnes panè, qui aderat eidem sermoni, ad vberimam lacrymarum infusionem, dono Dei, sunt compuncti. Assedit ergo ibidem venerabilis Abbas Altahensis Rathmundus, cum pluribus sui cœnobij fratribus, & alijs multis in superhospiti- bus, præter nos, quos in Canonico habitu illuc ingredi religio ve- ruit, quos tamen fratrum familiaritas & maximè Abbatis licentia circumquaque ad fenestras, concionatore ignorante, clanculo collocauit. *Erat enim, vt de S. Benedicto dicitur, quem post Deum, vita & moribus maximè sequebatur, & scienter nescius, & sapienter indoctus.*

CAPVT IX.

S. Godehardus senescens Hersfeldensi & Tegerensensi monasterijs se abdicat, & in Altaha Deo vacat.

*Arnoldus
Abbas sic
Hersfelden-
sis
S. Godehar-
du alia
hanc exco-
lit.*

BEATVS itaque Godehardus, senio & labore iam fessus, & etiam tædio sæcularis curæ repletus, innuente rege, Herueldense regi- men præclaro viro Arnolde suo prius eo loci Præposito; & Berthol- do, æquè venerabili suo Primicerio, Degerense commendauit: sic- que ad Altaha remeauit; vbi, si Deo tantum placuerit, in finem vitæ suæ in debito captæ religionis studio perseuerare decreuit. Idem enim monasterium omni deuotione, vt vel hodie ibi liquet, adornare studebat; libris scilicet, & preciosissimis missalibus, vestimen- tis, cæterisque varijs, & vtilibus Ecclesiasticis ornamentis. Maximè tamen, quod vbique notissimum est, plurimos in eodem cœnobio fratres, scientia & moribus illustres, enutriuit; quos postea inter di- uersa

uerfa monasteria Patres ac doctores, Regis ac Episcoporum petitione, dispersiuit. Sed, cum iam in laboriosa, sibi tamen placita, illa ^{Decem mō} sua quiete, per decem annos, in huiusmodi studio pausaret, totaque ^{visis in} cordis intentione in regione viuorum Domino placere diurnis no- ^{Alaba} ^{quietuo.} cturnisq; suspirijs, præoptaret, mirabile tandem somnium vidit, vt ipse nobis sæpius intimauit, post quam certè visionem se de hoc mundo, quo Deus iusserit, abiturum, non dubitauit.

C A P V T X.

Visio oliuæ.

QVADAM igitur nocte, vt semper per triginta iam annos consue- ^{Peruigilia} ^{ipsum.} quit, post primam tantum noctis quietem, Ecclesiam ingrediens, psalmodiæ cæterisque talibus officijs intentus, pernoctabat; sed, & post marutinas in incæpto decreto perstabat. Iamque aurora irradiante, modicè dormitans cubiculum intrauit; sicque super scamnum tantum inclinâs, huiusmodi somnium vidit. Nam oliua pul- ^{visis} chrae magnitudinis ibi in claustrali atrio stabat, & putabat se, sub eadem arbore lectionis studio sedere, & ad se quasdam grauiores & ignotas personas accedere; quæ se à rege eò missas assererent; vt eandem oliuam suffossam sibi in regale seruimen deferrent. Nec mora, ^{Oliua est} ^{fossa.} vt sibi videbatur, secures & fossoria arripiunt; eamque, summa festinatione extirpare contendunt; sed quanto altius infodiunt, tanto densiorem radicum tenacitatem inueniunt. Quod ipsi videntes, festinationis causa, admotis securibus, radices secando præcidunt; sicque euulsam arborem secum auferentes discedunt. Et statim vt ^{Repullulatio} ^{no.} æstimabat ex relicta radicum densitate, innumera & speciosa virgulta sue creuerunt; quæ totum etiam atrium, sua multiplicatione replerunt; ita, vt & vulgus diuersi sexus & ætatis accesserit, & de eisdem fructibus plantaria plura euellens, per rura & compita disseminauerit. At ille euigilans Ecclesiam statim intrauit, seseque & totum ^{Propagatio} ^{no.} cogitatum suum in Dominum iactans, diuinæ clementiæ ardentius commendauit; quia se post idem somnium discessurum, certius æstimabat; quod tamen sapiens quisque alia euidenter portendere, patenter intelligit; qui multiplicem doctrinæ illius numerositatem sollicite perpenderit, & illic in prioris religionis exercitio relictam, & postea ubi ubi per diuersa diuini roris dogmata salubriter dispersam.

* * *

D E S A N C T O
A D D E F E N S O R E M .

QVONIAM quidem beati viri vitam, non propria scientiâ, quæ certè nulla est, sed diuina clementia fauente, ab exordio hactenus per multa laudabilia descripseram, gratias pro scire condignas eidem clementiæ refero, tuumque Venerande Pater auxilium, quem à fine vsque in finem in omnibus, & in hoc præcipue negotio eruditorem, defensorem, correctoremque præelegi, tuum, in quâ, tuique similibus auxilium, & interuentum ad Dominum imploro, vt deinceps maiora & laudabiliora, illius directione, sine mendacij fuco, veraciter & congruè describam.

D E E P I S C O P A T V
S. Godehardi.

A NNO igitur post incarnati verbi Dei mysterium MXXII. Regni vero Domini HENRICI XXI. Imperij autem IX. fælicis memoriæ Bernwardus venerabilis nostræ Ecclesiæ Antistes, ex hac vita ad perpetuam migravit. Cuius certè obitus totam regionem maximè contristauit. Erat enim, vt festinando omnem eius vitæ historiam transcurram, in cuncto diuinæ seruitutis studio iustè feruidus; & in tota mundanæ * utilitatis sagacitate sapienter prouidus; contra rebelles & induratos iure seuerus; erga obediens & mansuetos * rite mansuetus; in eleemosynis & miseratione cõpatiens & largus; vigilijs, ieiunijs, & orationibus conuenienter intentus. Monasterium itaque nostrum, libris, serico, auro, argento, gemmis, picturis, alijsque Ecclesiasticis ornamentis pluribus decenter redimiuit. Clericos auxiliante Domino multos, & etiam in diuino seruitio vtilis enutriuit. Venerabile templum S. Michaelis proprio labore constructum, suaque hæreditate & acquisitione sufficienter dotatum, in monachicam religionem Deo consecrauit. Turres munitissimas, & etiam honorificas cum adhærente muro in Orientali & Occidentali parte nostræ ciuitatis, in tuitionem ciuium construxit. Ecclesias multas, cum varijs, & vtilibus ædificijs per diuersas Episcopij curtes, ædificauit; & omni prorsus Pontificalis prouisionis honestate, in diuinis & humanis solerter inuigilauit.

S Bernwardi
Hildesheimensis
Episcopi obitus
Vita eius
praconium
* Humana
* Modestos
Opera S.
Bernwardi
Monasterium,
sua
Clausuram
Ecclesiæ
Cathedra
lis
Clerus.
S. Michaelis
templum,
& Monasterium
Munij Ciuitatem
turbibus
& muro.

C A P V T I.

Episcopatum Hildeneshemensem recusat.

E ODEM tempore Imperator Gruona sedebat, & præmemoratum Abbatem, solito semper pietatis more, secum habebat. Adueni-

ueniente ergo legato cum hac lugubri legatione, Imperator fidelem Christi, sui que amicum condigno mœrore defleuit; & piam eius animam Deo & sanctis Domini, Angelis, debita commemoratione commendauit. Deinde Abbatem secreto soliloquio conuenit; eique suæ voluntatis arcanum de Episcopatu eiusdem sedis aperuit. Cui statim ille in faciem restitit; & se indignum tali ac tanto honore & officio respondit: quem item itemque ex abundantia cordis deuotius admonuit. Ille verò in cæpta excusatione firmiter perstitit: dicens, certè se maiora onera diuitiarum ob hoc reieciſſe, vt soli Deo liberius vacaret; & fragilis vitæ finem insolita dilectaque sibi paupertate, securius expectaret. Imperator verò per Episcopos duritiam cordis eius emollire tentauit; eosque de talibus illum conuenire rogauit: in quorum ille colloquio, solitâ fiduciâ restitit: & se tandem, si hoc tamen nomine dignus eis videretur, donec Ratisbona aut Pataua vacaret, vbi non sibi sed suis tantum prodesse possit, libentius expectare retulit. Sicque ibidem, per totam hebdomadam de hoc inter eos causa tractabatur; sed ille semper in eadem suæ sententiæ tenacitate retinebatur.

s. Godehardus Ratisbonensem vel Patauiensem Ecclesiam praoptat.

C A P V T II.

Post visum calitus oblatum acquiescit honori, & ordinatur Episcopus Hildenesheimensis.

TANDEM in vigilijs S. Andreae Apostoli, quæ tunc in quinta feria, ante aduentum Domini euenerant, itè somnium vidit, quod tunc soli Imperatori, postea verò & nobis gratulando, & etiam lacrymando, sæpius intimauit. Aspexit in visione post solitas nocturnas vigilias ac preces matutinas, vt sibi videbatur in atrio eiusdem Ecclesiæ, in qua post triduum DEO consecrandus erat, nimiam certè multitudinem inter se tumultuantem, & de Episcopo Hildenesheimensi seriò concertantem. Tunc accessit ad eum in media multitudine, cum pulchra puellarum caterua, quædam Matrona venerabilis, vultu & habitu mirabilis; & apprehensa manu eius, de frequentia turbarum, eum in eandem Ecclesiam introduxit; & extentâ dextera, nutu tantum eum ad agenda ante crucifixum *ueniam, admonuit, statimque ipso se ad preces inclinante ipsa cum circumstantibus clara voce ita Deo psallere cepit. *Infunde unctionem tuam clemens nostris sensibus:*

*Matrona augusta monitum & cantus *Venia. Gracia vel davor. av roiev ut humilâ & supplicia ge. 10. 15. a.*

ad quam vocem ipse à somno euigilans, & eiusdem visionis mysterio compunctus, Ecclesiam intrauit, & coram altari domini prostratus, diuinæ pietati se, suamque visionem commendauit. Facto autem die Imperatorem secretius conuenit; & mentis suæ pertinacia remissa, visionis ei seriem aperuit; & tandem se diuinæ prædestinationi, & eius etiam consilio ac voluntati obsecurum, deuouit. Nec mora, eodem die, diluculo Clerus noster cum * Militia aduenit; quibus dum Imperator suum secretum, imo diuinum decretum intimauit, tota eorum vnanimitas gratanter dominum laudando, suscepit. Quamuis primò, quod nec mirum erat, aliqui vel ob ignotam eius vitam, vel etiam ob auditam olim iuuentutis eius nimietatem, ad tempus expauescerent, sibi que tale aliquid pertimescerent. Sequenti vero die, in Natali Apostoli, cum summo Cleri plebisque tripudio, eidem pastoralis cura commendatur, qui, proxima dominica Aduentus domini ab Aribone Metropolitano Moguntiacò dignè domino consecratur.

*Imperatori
Henrico
Visum aperit.
* nobilium
clientum
manis.*

*Ordinatur
Episcopus
ab Aribone
Moguntiacò.*

CAPVT III.

Initium controuersie super Gandersheimensi monasterio.

SED tamen in ipso eiusdem honoris, siue, vt ipse putauit, oneris initio, iustus à Deo, vt verè creditur, prædestinata, non defuit tē-tatio. Nam idem eius consecrator Aribo, eodem die ante missarum solemniam secretius eum cum Episcopis conuenit; eiq; in Gandersheimensi loco & circumiacente territorio omnem pontificalis officij prouisionem, Banni sui interpositione prohibuit. Quem quidem bannum ipse, suæ simplicitatis more, nec approbavit nec renuit, sed statim ad Imperatorem ab eo solummodo patrociniū, in talibus quærens confugit. Qui confestim Archiepiscopo cum fratribus familiariter accersito, & dissimulata cordis molestia sui, hunc nouum conflictum Banno soluto sapienter pacificèque diremit. Et sic, prædicta consecratione festiuè celebrata, eandem diem in timore Dei exultantes lati peregerunt; & ita in pace suum conuentum dissoluerunt.

*Aribo S. Gothardum
interdicit
iurisdictione
de Gandersheimensi.
* Gandersheimensi.*

CAPVT IV.

Gandersheimensis Parthenonis origo, & eius iuris deductio.

NON ergo vobis, o lectores, incommodum vel fastidiosum videatur, si huiusmet cōflictus initium, vobis certè in posteris necessarium,

farium, altius, necessitatis causa reperatur. Quidam Dux Saxoni-
 cus Ludolphus nomine cum sua coniuge * Oda cum consilio & li-
 centia S. Alfridi, IIII. nostræ Ecclesiæ Episcopi, Romam petijt;
 & à beato Sergio Papa reliquias Sanctorum Præsulum Anastasij
 & Innocentij impetratas detulit. In quorum honore Monaste-
 rium & cœnobium Virginum primo in Brunesteshusen: deinde,
 quarto post anno in Gandesheim construxit. Et easdem villas,
 cum adiacente territorio, & omni sua hereditate, illuc, in vtili-
 tatem Christo militantium contulit, & filiam suam * Hathamu-
 dam Abbatissam ibi primam, eodem Episcopo ordinante, consti-
 tuit. Sic totum idem territorium ab initio semper ad Hildeneshei-
 mensis Episcopos per CCCXL. annos pertinuit; & nullus Mogun-
 tinus Præsul quicquam inde vel sibi, vel suæ Ecclesiæ vendicauit, do-
 nec à Rabano duodecimus Willegifus Metropolitanus Moguntia
 cam cathedram insedit, vir certè in omni Catholica pietate præ-
 clarus, sed in hoc solo tantum periculosè temerarius; qui suadente,
 vt impune veritatē loquar, domina Sophia sorore Imperatoris Ot-
 tonis tertij, quæ iuuenili iactantia, & generis dignitate elata, à Pal-
 ligero tantum velari gestuit, eundem locum sibi vsurpare tenta-
 uit. quæ tamen machinatio in conspectu Regis & principum,
 Osdago octauo, post Alfridum nostræ Ecclesiæ Episcopo, ve-
 ritatis ei & iustitiæ voce resistente desperiit; quando vix obten-
 tu Regis, eiusq; matris licentiam ab eodem Episcopo obtinuit, vt i-
 bi in natali S. Lucæ Euangelistæ missam celebraret Archiepiscopus,
 & prædictæ Sophiæ velationem simul cum eo ageret, de cæteris ve-
 ro velandis virginibus, noster Præsul suo iure prouideret. Post pau-
 ca autem, prædicto Osdago Episcopo defuncto, & Gerdago etiam
 nobis electo, & post biennium functo, Dominus Bernwardus re-
 gius Capellanus, eandem sedem obtinuit, quem idem Archiepisco-
 pus consecrauit; sed super eadē repetitione prorsus obtinuit, donec
 Domina * Gerburga Abbatissa venerabilis nouum monasteriū,
 quod ipsa post incendiū cōstruxit, voluit consecrari. Sed, quia ipsa,
 infirmitate detenta, ea prouidere non valuit, prædictæ Sophiæ spi-
 rituali certè filiæ, ac etiam nepti hanc procurationem commenda-
 uit; quæ statim, solito more, proprium Episcopum contempsit, Ar-
 chiepiscopum honorificè ad talia vocauit. Qui iterum pro huius-
 modi suasionem, iuris oblitus, eūdem locum inuadere festinauit: sed
 præsulis nostri literis commonitus, distulit. Item inuitatur, item-
 que auctoritatis iure repellitur. Ad tertiam vero inuitationem Ar-
 chiepiscopus illuc aduenit, Ecclesiam, vt putabat, dedicaturus,
 quod certè Eggehardus Slesuicensis Episcopus verè fidelis nostræ

* Yda.
 Ludolphus
 Saxonia
 dux fundator.
 S. Alfridus
 Episcopus
 Hildesheim.
 * Hathamoda
 alia.
 Hathamoda
 Abbatissa
 Ludolfi D. F.

Villegifus
 Metropolitani
 Moguntia
 primus
 Gandesheimense
 Monasterium.

Sophia soror
 Imperatoris
 Ottonis III.
 Abbatissa
 Gandesheim,
 tantum velari
 voluit
 ab Archiepiscopo
 qui pello
 veteretur, ut
 bene hic
 Surius, per
 riphrastra-
 cōs.

Osdagus
 Gerdagus
 Episcopi
 Hildesheimij.

Bernwardus
 Episcopus
 ibidem.

* Gerburga
 Ditzmaro.
 Gerburga
 Abbatissa
 instauratrix
 Gandesheimij.
 Eggehardus

*dux Sleswi-
censis Epif.
dedicat
nouam Ec-
clesiam
Ganderf-
heim.*

*Cunigunda
Regina Pa-
derbornæ
coronatur.*

*Rex Henri-
cus natali
tia Palidi
celebrat.*

*Wllegif
Archiepi-
scopi renū-
tatio su-
per Gan-
dersheim
Epif opalis
ferula*

*ius frater
natis
Wllegif
cum Hilde-
nesheimensi
Clero*

*Chri 1011 *
Erkâ baldus
Wllegif
successor.
sedit 9 an.
vsque ad
Christ. 020
uel 021.*

*Aribo Mog
Archiepis.
cur uale-
stus S Go-
deharo.*

*Aribonis
Archiepis
laus.*

Ecclesiæ filius, illuc cum Clero à nostro Dño missus, scripturarum auctoritate interceptit. Post multas autem, & varias huiusmodi disceptationes, eadem causa tandem ab Episcopis com provincialibus, vsque in præsentiam Romani Pontificis Imperatorisque comperendinatur. Sed eo tempore pius Otto tertius Imperator ad Christum migravit; cuius loco, vt prænotatum est, Henricus in regnum intrauit. Qui statim natalem S. Laurétij Patherbronnæ celebravit: vbi Domina Cunigunda regalem coronam percepit. Prædictâ etiam Gerbergâ Gandenesheimensis Abbatissâ sæculo exemptâ, Sophia ei succedens solito iterum more ibidem principum licentiam Domini Bernvardi à Palligero benedicendi impetrauit. Deinde nouus Rex primum sui honoris annum in natali Domini Palidi inchoauit. Ibi coram eo per Principes sæpius dicta Episcoporum lite recitatâ, corde tenus indoluit; & ad illam sedandam, sæpe interceptam dedicationem Ecclesiæ Gandenesheimensis in Vigilia Epiphaniæ Domini destinauit. Illuc ergò, statuto die aduenientes, & dedicationis officium inchoantes, intus sacro mysterio peracto, Rex cum Episcopis & Primatibus ante fores ad populum processit; Vbi Willegifus Archiepiscopus publico sermone æstimationis suæ culpam professus, iuri & repetitioni eiusdem loci abrenunciavit: & in testimonium huius abrenunciationis, ferulam Episcopalem Domino Bernvardo, vt postea in Franconouordensi concilio claruit, coram Clero & populo condonauit. Archiepiscopus verò, hac lite sedata, Præfulem nostrum, omni honore & charitate vltra dilexit, & in nostro Cœnobio fraternitate honorifice acquisita, summam dilectionem & loco & fratribus prouidit: qui quinto * post anno plenus dierum & bonorum etiam operû ad Christum migravit. Cuius successorem Erkanbaldum Fulden- sis Cœnobij prius Abbatem dominus Bernvardus Calen. Aprilis Moguntia consecrauit; qui ibidem nouem annos præsidens ordinatorem suum, consanguinitate etiam sibi propinquum, debita deuotione percoluit, & supradictâ controuersia omnino conticuit. Huic autem, Aribo regius Capellanus successit, quem Imperialis annuli dono, regio more præsignatum, Bernvardus Episcopus ad principale altare, prænotatum Gandenesheimensis Ecclesiæ Presbyterum ordinauit; eique verbi Domini & Banni S. Petri auctoritate, eiusdem altaris & etiam loci vel circumiacentis territorij usurpationem inuasionem quoque vel repetitionem, astante Imperatore cum Episcopis, publicè interdixit. In huius banni vindictam, ille nouo nostro Patri intulit tentationem prædictam. Erat tamen, vt veritatem non occultemus, idem Archiepiscopus genere & dignitate,

gnitate, & probabili morum etiam grauitate, verè venerabilis; sed in hac tantum temeritate erga nos pro parte culpabilis.

Hæc ergo huius conflictus abbreviatio ideo hic adnotatur, vt subsequenti disceptationis de eodem Gandenesheimensi territorio veritas & ratio clarius cognoscatur.

C A P V T V .

Ingressus in Episcopatum & muneris exordia.

BEATVS igitur Godehardus Pontificatus Infulis decoratus, Nonis Decembris Hildenesheim aduenit; omnesque in suo aduentu verè gratulantes inuenit. Qui mox, vt Cœnobii nostri religionem eotenus rationabiliter, Deo gratias, conseruatam agnouit, cōdignas illico diuinæ miserationi laudes persoluens, omni eam deuotionis studio ampliare, & in diuini cultus exercitiō condecorare fategit. Forinsecus verò de generali Cleri & populi gubernatione, Episcopali speculatione solerter inuigilauit; pro qua etiam, die ac nocte, omni vitæ suæ tempore, indefectiuo gemitu, Domino indefinenter supplicauit. Semetipsum verò in sanctimonia solita, & in primitus incæpta bonorum operum assiduitate non solum cautè custodiuit, sed etiam religiosè diætîm, augmentauit. In vigiliis & orationibus, ac continua & certe vix credibili ieiuniorum frequentatione, & largissima elemosynarū profusione, & in summa totius diuini timoris grauitate, vsque in finem, spiritu sancto corroborante, perseuerauit. Fuit, igitur, vt nulla prorsus virtutis eius pangyrtea prætermittam, Regibus & Primoribus & formidini & honori, ceteris verò, vnicuique secundum se timori pariter & amori. Pro cunctis scilicet ritè sollicitus, & in Christo omnibus omnia factus, soli tantum sibi grauis austerus perstitit, & parcus. Cœnobium suum Pastoralî cura sapienter gubernauit, & fratrum commoda in victu & vestitu, ceterisque indigentia humanæ necessarijs, sapius adauxit; quos etiam ad sacræ religionis obseruantiam Apostolicè, arguendo, & obsecrando, multipliciterque informando conduxit. Iuuenes quoque & pueros quos inibi bonæ indolis & sapidos inuenit, per diuersa scholarum studia circumquaque dispersiuit; quorum certè postea seruimine, variam ac multiplicem suæ Ecclesiæ utilitatem in lectione, scriptura, & pietura, ac plurali honestiori clericalis officij disciplina, conquisiuit. Thesaurum nihilominus Ecclesiasticum, quem ibi numerosum inuenit, tam decenter, quam & vtiliter amplificauit; & quicquid in ædificijs Ecclesiasticis non solum principalis suæ ciuitatis, sed & in alijs suæ prouisi-

Cœnobij Cathedralis disciplina.

S Godehardi Conuersatio & Vita.

Autoritas.

Regimen Cœnobij.

Inuentio Ecclesiastica educatio.

Rerum conseruatio.

Fabrica.

Orwinus
Episcopus
Papiae Hil-
desheim
grauisulis
S. Epipha-
nium.
S. Godehar-
dius Con-
gregatione
Canonicā
fundat.

onis locis, dirutum, vel veteratum * reperit, totum summā celeritate distrahere, renouare, & meliorare festinauit. Inter quæ tamen omnia baptismalem Ecclesiā quam felicis memoriæ Orwinus X. noster Antistes in honore S. Mariæ & S. Epiphaniij Episcopi, quem de Papia ciuitate, Dei dono, Patronum nobis adduxit, in Australi parte nostræ Ecclesiæ construxit, senio certè & negligentia delapsam, diruit; & in eodem loco Monasterium honestum, in prætitulato honore, primo suæ ordinationis anno, fundauit, quarto consummauit; & ibidem Congregationem Canonicam pluris sane honoris & vtilitatis, in Domini timore coadunauit, quam concābij sui acquisitione, sufficienter vestiuit & pauit, abundantemque illuc in futurum, ad talia sufficientiam, condonauit.

C A P V T VI.
Dæmoniacam sanat.

Synodus
Magontina
sub Aribone.
Anno
1023.
Otto Comes
de Hamer-
stein & Ir-
mengardis
conuoxit.
S. Godehar-
dius inter-
est Synodo.

Gruona
Castellum.

Dæmon
refugit
S. Godehar-
dius.

MIRACVLVM erga primum, quod per eum Christi gratia ipso suo primo anno fecerat, in spem & gaudium lectorum hic interponendum meritò opinor; quod ipsa veritate, quæ Deus est, teste, non mentior, ab ipso quidem vsq; in finem penitus celatum, sed à Clero & populo, qui intererant, diuulgatum. Eodem anno Aribo Archiepiscopus Imperatorem in Pentecoste Moguntiam inuitauit, vbi, & Concilium generale coadunauit, in quo Episcoporum consilio plura, quæ deuiauerant, correxit. Præcipuè tamen Ottonem Comitem de Hamerstein & Irmengardam illicitè commanentes, separare disposuit, quod tamen penitus perficere non potuit; quia ille partim se regali timore, partim Episcopali commonitione vt cumque correxit: illa verò publicè bannos præuaricans, ibidem ius legemque, vt vel hodie claret, funditus perdidit. Ad idem Concilium Præsul noster, & Imperiali, & Pontificali vocatione allegatus, pulchra cleri & militiæ frequentia, etsi non sponte comitatus, illo properabat. Et quadam die in pago, qui Logingaha dicitur, iuxta prædictum Castellum Gruona, vbi, gratia Dei & electus & consecratus est, iter carpebat; & contigit ibi in villa quadam, mulierem à spiritu vexari immundo; & à parentibus vel propinquis per Ecclesias ad Sanctorum patrocinia circumduci. Qui, dum nouum Episcopum illuc aduentare cognouerant, in occursum ei, sancta eius opinione fiduciati, simul cum infirma, concitè properabant. Immundus verò Spiritus, ipsa eorum festinatione pauefactus, per os infirmæ anxio clamore, quo duceretur, inquisiuit. Cui, cum dicerent, quod in occursum Godehardi Episcopi traheretur, horrifico statim mugitu, & eiulatu, caput miserabiliter

ter refragari; & ne ad Episcopum veniret, ipsis, qui eum ducebant, mirantibus pariter & pauescentibus, reluctari, eiulans & vociferans, Godehardum se nec audire, nec posse videre. In eo certamine dum infirma, à fidelibus fide & spe, vt verè patuit, feruētibus, traheretur, Spiritus nequam totā violentiā reluctabatur. tandem (Deo gratias) fugato Dæmonio, mulier liberatur; & ad virum Dei vbi sub quadam arbore refrigerij gratia cōsedit, sana corde & corpore perducitur. Qui, cognitis rebus, timore pariter & gaudio cōpunctus, lacrymans gratias diuinæ pietati, in faciem prostratus, iure persoluit; eidemq; manus imponens, eam benedictione pariter & prece in fide confortauit, * & valentem, imò & gaudentē, ^{* Corroborauit.} cum gaudentibus ciuibus & amicis remisit; sicque iter, quod cæperat, peregit. Vnde eum omnes qui eum eò comitabantur amplius & amabāt & timebāt, cuius coram Deo tale meritum cognoscebant, quibus tamen, super hoc facto, seria auctoritate silentium indixit. Sed nec ægra, quæ sensit, nec turba, quæ salutare miraculum vidit, reticuit.

C A P V T VII.

Paludem salsam infestamque habitatione & templo frequentat.

ERat etiam in Orientali parte ciuitatis nostræ palus horrida & circū manentibus omnino plurali formidine inuisa, eò q; ibi, vt opinabantur tam meridiano quam & nocturno tempore illusiones quasdā horribiles vel audirent, vel viderent; quæ à fonte salsuginis, quæ ibidē in medio bulliebat Sulza dicitur. Qua, ille spectatā, & illusionē etiā phantasticā. qua bruta plebs terrebatur auditā, eandē paludē, secundo sui aduentus anno cum cruce & reliquijs Sanctorū inuasit, & habitationem suam ibidem aptauit; & in medio periculo Oratoriū in honorē S. Bartholomæi Apost. fundauit: quo, sequenti anno consummato, & dicato, oñe Dæmonū phantasma exinde funditus extirpauit, & eundē locū omnibus cōmorantibus vel aduentibus gratū, & sine qualibet rēratione habitabilē reddidit. Vbi Xenodochium Christi, in receptionem pauperū ædificauit, q; omni humanæ indigentiaē cōmoditate abundans, fideli cuidam suo Presbytero Bernvardo, cuius hic nomē, pro fidei merito iure interponitur, cōmendauit, per Christi nomen eum frequētius terribiliter obtestās, vt non solum illie cōmorantibus, sed & cunctis fortè aduentantibus. victus & vestitus necessaria, ita cōuenienter prouideret, sicuti pro hac ipsa sua dispensatione Deo rationē reddere deberet. Quoddā ramen talium genus, illos scilicet, qui vel Monachico, vel Canonico, vel etiā Græco habitu per regiones & regna discurrunt, ^{Sulza, a cruce & reliquijs expiatur.} ^{Oratoriū ibi S. Bartholomæi condit.} ^{Xenodochium addidit.} ^{Pauperes & vniuersi exclusi eorum delictis.} quos

quos & Platonis more, Peripateticos irridendo cognominavit, illos inquam prorsus exprobrando execrabatur, quos tamen per nomen Christi quod profitebantur, necessaria sustentatione biduo vel maximè triduo consolabatur: sicque præbitis calciamentis, vel vestibus, eos, ne cursus sui solitum obliuiscerentur, discedere hortabatur. Aliquibus verò cum eo diutius permanere cupiētibus, illam Gregorij in dialogo sententiam ironicè obiecit: quomodo stultum viatorem ad sacra loca properantem, inimicus per conuiatorem suum, & per fontis vel prati amœnitatem, vel etiam ciborum dulcedinem deceptit. Interdum verò à suis familiaribus, quod nec ei displicebat, admonitus, quod inter tales sapius veri Dei amici inuenirentur, illud statim Hieronymi ridiculum opposuit. Quia mendaces, inquit, faciunt, vt veridicis vix credatur. Si quos tamen talium in Dei cultu vel timore stabiles agnouit, hos nimirum priuatim potius quam publicè, quod & ipsi malebant, in his quæ ad Deum pertinent adamavit. Sed & super delinquentes & noxios mira erat miseratione mitis & placabilis; ita, vt si quilibet talium confessionis & pœnitentiæ gratia ad eum confugerent, & delicta eis statim, promptâ clementiâ, indulserit, & vigilanti cura, eis, ne vltius in talia necessitatis causa inciderent, omnem sufficientiâ in posterum prouiderit; more quidem & exemplo sancti sui patroni Nicolai Episcopi, qui eleemosynarum auro, & virginum incestus, & patris earum inopiâ, & totius familiæ detestabilem ademit infamiam, & quorūlibet pauperum ad se quoquo modo * peruenientium pia clementia sedauit indigentiam. Huius inquam exemplo, præsul noster satagat inopes vbique semper consolari; cui & cordi erat cum talibus colloqui, cum eis ludificando & etiam conuiuando, iocundari.

S. Godehardi mansuetudo erga penitentes.

S. Nicolai imitatur.

** pertinentium.*

C A P V T V I I I .

Conrardi regis primordia, iter, S. Mauritij mons.

Henrici Imp. mors.

Conradus Salicus.

Hildenesheimum

venit anno 1025.

Aribo reno

uat litens

Gandersheim.

Hol. epori

cor Conrardi regis.

EO etiam anno à natiuitate Christi MXXIV. piæ memoriæ Henricus Imperator ordinationis suæ anno XX II. ad Christum migravit, cuius quippe obitus, totam Christianismi lætitiâ, qui sub eo floruit, flebiliter conturbauit. Cui succedens vir nobilis & strenuus Conradus, primum suæ felicitatis annum in natali Domini Mindæ initiavit. Inde post Epiphaniâ Hildenesheim venit. Ibi etiam prædictus Aribo Archiepiscopus, qui, viuente Imperatore iam per biennium obmutuit, iterum, inuenta occasione, beatum Godehardum super Gandesheim inquietare cepit. Quam tamen eius machinationem nouus Rex, Primatum consilio diremit. Sicque Rex, peragra-

peragrata compendioso itinere Saxonia, quadagesimali tempore per Thuringiam Franciamque in Baioariam progressus, Reginesburg sanctum Pascha honorificè feriauit. Et ea çtate, partes Baioariæ, Sueuiæ, & Carentinorum, cum circumiacentium prouinciarũ terminis, pertransiens, Natalem Domini Leodij celebrauit; ad purificationem verò S. Mariæ Augustæ mansit. Inde iter suum ad partes Italiæ direxit. Et proximum Pascha * Vercellis prosperè celebrauit. Et ita contiguas circumquaque regiones in nouo regio decore, visitando peragrauit. Tertio quoque suo anno, Præsul noster Montem speciosum in occidentali parte ciuitatis incolere cœpit, quem quinto post anno titulo ac nomine S. Mauritij, summi sui Patroni dicauit. Ecclesiam etiam pulchram in Holthusen in honorem S. Benedicti Abbatis monachicæ conuersationi aptam dedicauit; & circumquaque per Episcopij sui terminum basilicas multas, vel ipse studiosè ædificauit. vel ab alijs fidelibus Christi constructas, gratanter Deo consecrauit. Eo tempore prædictus Aribon Archiepiscopus in natali S. Matthæi Apostoli Selingenstadt, Concilium generale Episcoporum duodecim conciuuit; in quo Præsulem nostrum super prædicto Gandesheimensi territorio publicè conuenit. Quam tamen Synodum vnanimitas fratrum in futurum annum comperendinauit. Rex autem Natale Domini festum * Iporæ initiauit. Inde ad limina Apostolorum tendens, feriã tertiã ante Cænam Domini Romam, felici prosperitate gaudens intrauit; & in sancto Resurrectionis Domini die coronam imperialis honoris à beato Ioanne Apostolorum Vicario gloriosè percepit: Inde in proxima dominica regressus, ac peruasa circumquaque potestatiuè ea regione, in pace repedauit; & Natiuitatem sancti Ioannis Baptistæ Imbripoli, nouus Imperator celebrauit; vbi, & defuncto in bona senectute Henrico duce Baioariæ, filio suo, Domino Henrico eundem ducatum, principum delectu, commendauit.

C A P V T I X.

Synodus Franconoforti ab Aribone celebrata.

EO item anno, Aribon Moguntinus Franconouordi Concilium Synodi coadunauit, præsidente Imperatore cum Episcopis xxiii. in quo iterum beatum virum Godehardum de sæpius præuentilata causa, more suo, inquietauit. Ibi præsul noster, tandem summa veritate, quæ Deus est, miserante pariter & adiuvante, Episcopatus sui proprietatem, super totum Gandesheimense territorium, testimonio septem Episcoporum, qui prædictam pactionem

Ee

in Gan-

*Conradus
Auguste
anno 1026.
* Vercellis.
Collegij S.
Mauritij
origo.*

*Ecclesie in
Holthusen
Benedicti-
norum.*

*Synodi Se-
lingenstadi-
ensis in du-
cesio.*

** Eporeia
qua Epore-
dia.*

*Conradus
regis cora-
nario Ro-
ma paratæ
anno 1027.
vii Ka-
lend Aprilis*

*Reditus.
Henricus
dux Bava-
ria mori-
tur.*

*Ganderf-
hermensis
causa S. Go-
dehardo ut
testatione
7 Episcopo-
rũ addita*

in Gandisheim & audierant, & viderant, canonicè retinuit, scilicet Brunone Augustensi concionante; Wenero Argentinenfi decernente, ipso verò Metropolitano verè inuito verbi Dei banno affirmante. Hi enim erant Episcopi, qui Seniori nostro suum testimonium, sicuti audierant & viderant præbuerunt, id est, Bruno Augustensis, Euerhardus Bauenbergenfis, Meinwercus Paderbronnensis, Meginhardus Wirceburgenfis, Sigebertus Mindensis, Hildivvardus Citizenfis, Bruno Mersburgenfis. Pulchra enim erat ibi, & rationabiliter ordinata, tam regalis quam & Episcopalis confessio. Nam, in orientali parte ante altare Archiepiscopus Aribo cum suis suffraganeis, Wenero Argentinenfe, Brunone Augustense, Meginvverco Patherbronnense, Euerhardo Bauebergenfe, Meginhardo Wirciburgenfe, Godchardo Hildenesheimense, Branthoo Haluerstadenfe, Wiggero Verdenfe, Hazecone Wormatiense, confedit. In occidentali verò parte Imperator confedit, & à dextris eius Biligrinus Coloniae Archiepiscopus cum sibi subditis, Sigiberto Mindense, Sigifrido Mimigardense, Bennone Traiectense. A sinistris Hunfridus Parthenopolitanus Archiepiscopus cum suis, Hildevvardo Citizenfe, Brunone Mersburgenfe, Luizone Haluerbergenfe, Thiederico Misnense. In australi autem plaga Episcopi Rambrechtus VVirdennensis, Rodolphus Slesuicensis, Hiltolphus Mantuanus, Reginoldus Aldenbergenfis asfederunt. In Aquilonari etiam, Abbates Richardus Fuldenfis, Reginboldus Lorefheimensis, Arnolphus Herueldensis, Gerbertus Moguntinus, cum alijs etiam eiusdem ordinis sex adfuerunt. Subsequens etiam natale domini festum Imperator Leodij celebrauit: Pascha verò Aquigrani festiuè feriauit, vbi & filius eius Henricus regalis nominis coronam à Piligrino Archiepiscopo, Cleri, plebisq; electione honorificè percepit. Eo anno iterum Aribo Synodum suam Geizlice conciuit, ad quam item Seniore nostrum Godehardum inquietandum, legatis & scriptis vocauit; quo ille ire dissimulans venerabilè virum Tadilonem Decanum nostri cœnobij, cum fratribus obuiam ei misit; qui eum honorificè ex parte Senioris salutando, de præterita Synodi diffinitione commonuit, & plurali altrinsecus auctoritatum collatione profusa, Episcoporum auxilio eum ab ipsa repetitione, tunc tantummodo compescuit.

*Confessio
Episcopalis
& regalis
Francofur
tensi Syno
do.
Aribo &
eius suffra
ganes.*

*Imperator,
& Piligri
nus Colon.
cum suffra
gan.
Hunfridus
Magdebur
genfis cum
suffraganeis.*

Abbat.

*Henricus
Gouradi F.
Aquis coro
natur à Pi
ligrino Co
lon. 10. 8.
Geizlice.
Aribo no
uum Syno
dum molis
tur.
Tadilo De
canus Hil
deneshei
mij.*

*Multorum Episcoporum obitus, & Aribonis cum S.
Godehardo reconciliatio. Consanatio pueri à
varijs morbis.*

SEquenti quoque nihilominus anno Imperatore Palidi confiden-
te, prædictus Archiepiscopus ibidem Synodo habita, veterem
querelam contra beatum virum, præsentem Imperatore, incepit, sed
post multa & varia disceptationum colloquia, vix tandem ab Epi-
scopis commonitus destitit. Hoc etiam anno Bruno Augustæ ciui-
tatis Episcopus obiit, cui * Eppo successit. V Vernerus quoq; Straz-
burgensis præsul sustollitur, post quem V Wilhelmus surrogatur. Pro-
ximo quoq; * anno Imperator Mersburg Pentecosten celebrauit;
vbi prædictus Aribo Archiepiscopus & Senior noster Godehar-
dus inter se inuicem super diuturna eorum disceptatione, reconci-
liati sunt. Nam ipse Metropolitanus Patrem Godehardum secreto
coram Episcopis conuenit; seq; super hac parochia errasse confite-
do nūciauit; & omnem fraternam satisfactionem, sed & de præter-
ita lite perpetuam taciturnitatem, sub vero Christi & Ecclesiæ te-
stimonio, promisit; sibiq; priora errata propter dominum remitti
suppliciter petijt. Istud ergò hic veraciter inscribitur, quia ipso do-
mino Godehardo idem sæpius in suo sermone protestante publicè,
verum esse comprobatur. Eo anno V nevvanus Archiepiscopus Hã-
maburgensis obiit, cui Liebizo successit. Deindè Imperator Nata-
lem Christi Patherbronne egit, vbi Aribo Metropolitanus in sancto
die inter missarum solemnia, publico sermone habito, licentiam ab
Imperatore & confratribus Romam pergendi rogauit; simulque à
Clero & populo indulgentiam sibi à Deo impetrari postulauit. Sic-
que post Purificationem S. Mariæ iter assumens, Romam adijt. Inde
verò digrediens v III. Id. Aprilis, ah, ah, obiit, anno ordinationis sue
XI. cunctis certè Catholicis merito flebilis, quia in omni Ecclesiasti-
ca religione erat verè laudabilis. Cui vir simplex & rectus, Bardo
Herueldiæ Abbas successit; qui, domino manifeste prouehente, bre-
ui ad culmen summæ perfectionis feliciter processit. Cuius pietatis
vita & actus hic plenius ideo non inscribuntur, quia (Deo gratias)
Moguntia pro sanctitatis suæ meritis inter Apostolicos sacerdotes
magnificè celebratur. Vnum tamen perfectionis eius priuilegium
dicam, quod ei in nostris confinijis à sanum sapientibus Clericis, ho-
noris gratia, oblatum est; scilicet, vt æquiuocato cum Beato Ioanne
Episcopo cognomine, propter dulcisonam prædicandi melodiam
Bardo Chrylostomus diceretur.

*Palidi vel
Poleda e-
git Imp Sbi
Synodus
1029.*

*Bruno Au-
gusta Epi-
scopus mo-
ritur.*

** Eberar-
dus.*

*V Vernerus
item Ar-
gentina.*

** 1030.
Mersburgi
lis Gau-
dersheim.
sedatur.*

*V nevvanus
archie-
piscopus
Hamma-
burgi obiit.
Liebizo
succedit.*

*Aribo Pa-
deborna
valesacijs
Romam
adit: & mo-
ritur 1031.
Elogium e-
ius*

*Bardo suc-
cessor.*

*Chrystos-
tomus dicitur.*

* Engelhus
sen Suris.

S. Godehar-
dus puerū
miserabile
oblatum
complecti-
tur fouet-
que.

Werini
nomine
puerū à S.
Godehardo
sanatus
Episcopali
Capella
mancipa-
tum.

Quodam etiam tempore cum more Episcopali beatus Præsul noster Godehardus visitandæ commissæ plebis gratia Parochiæ suæ terminos circuiret, Huginhusen * curtem suam adiit; ibi, cū eleemosynarum largitate, qua præ cunctis studebat, pauperes reficeret, quædam vidua pauper ex eadem familia filium suum eius conspectui detulit, puerulum pauperulum miserimo infirmitatis genere debilitatum. Nam partim paralisi, partim lepra vexabatur, distortisque neruis membrorum, à tota corporeâ formationis utilitate dissoluebatur. Manus enim cum brachijs, & genua cum pedibus, & tibijs, putrido tumore, & profluenti sanie manabāt, adeo ut nec gressum quoquo modo mouere, vel saltem reptando posset vsquam prodire. Quem ille & vultu, & corde hilari, quasi verè donum Dei gratanter suscepit, & suis cubicularijs diligentius commendatum secum deduci præcepit. Potens est, inquit, Deus, qui ab initio non dedignabatur miseris & peccatoribus, diuerso pietatis suæ remedio subuenire, nos etiam super hoc pauperulo, solito pietatis suæ more lætificare. Qui puer ad principalem nostram Ecclesiam cum Episcopo perductus, & non sine magno puerorum, qui eum seruabant labore per aliquot hebdomadas sustentatus, tandem post quatuor vel quinque menses cepit paulatim plane ex beati viri meritis & precibus conualescere, & sedato partim tumoris & saniei profluuiio, interdum assurgendo, interdum vero proreptando, quasi ad gressum membrorum neruos exercere. Quod Præsul pius agnoscens, præ gaudio sæpius illacrymans, diuinæ miserationi grates debitas retulit; cui & intentius supplicare, ut postea, verè donante Deo, patebat, non destitit, nam intra anni spatium, ut certè apud nos omnibus notum est, puer fugata morborū multitudine, laxataq; neruorum contractione in melius conualuit, & de die in diem ad quodlibet seruitutis officium valenter profecit. Idem namque homo Werinus nomine iam per viginti & eo amplius annos in Capella Episcopali incolumis deseruit, nisi quod quasi in testimonium virtutis Dei, in semetipso certè in cruribus & in manibus ipsas membrorum torturas, & ut ita dicam, gibbos quosdam cunctis se videntibus ostendit.

CAPVT XI.

Matronam Goslarie sanat floribus à se benedictis.

ALTIIS quoque permultis varia humanæ conditionis fragilitate laborantibus; quibusdam scilicet, quod & grauissimum est peccatorum

catorum pondere pressis; quibusdam verò, diuersa infirmitatum molestiâ detentis ad se confugientibus opem suâ intercessionis impertiuir; eosque infatigabili sanctarum precum instantia, & ab imminente periculo liberauit, & in futurum Domino auxiliante, à talibus custodiuit. De quibus quam multa multis planè cognita veraciter enarrare potuerim, nisi ea ab illis, tunc ipso cogente, dissimulata, ea maxime causa silendo modo præterierim, ne aut lectoribus altius fastidium ingeratur, aut ad talia pigris, incredulitatis peccatum augeatur. Vnum tamen dicam, quod quasi ioculari ridiculo Goslaris effecit, quando ibi in Curte Regali in postremo ætatis suæ tempore, iussu & petitione Gisla Imperatricis, Ecclesiam construxit.

*Ecclesia
Goslaris
constructa
à S. Gode-
hardo iussu
Gisla Im-
peratricis.
Hathzeca
matrona
laborans
Ophthalmia.*

Erat ibi matrona quædam in Laicali conuersatione posita, sed in timore Dei intime deuota, Hathzeca nomine, cuius filium ipse Episcopus pro fidei religione, quam in ea sentiebat, de sacro fonte suscepit, quam quodam tempore contigit, grauissimo oculorum dolore vexari, & per aliquot dies adeo, vt nec cibum nec potum accipere, nec aliquam corpoream quietem habere posset, cruciari. Quæ tandem, cogente grauissima doloris anxietudine, filiolum suum ad Episcopum cum eulogijs transmisit, eique infirmitatis suæ nimietatem intimans, aliquid medelæ subsidium ab eius pietate quæsiuit. Quibus, Præsul, auditis, læta hilaritate subrisit, & flores quosdam rubicundos de arbore quæ lingua Teutonica Spinnelbaum dicitur, ei forte in ipso momento à paupere quodam allatos, signo crucis miniuit, & eidem puerulo dedit, dicens; Affer hos flosculos amicæ meæ, matri tuæ, vt illos in mei memoriam secum habeat, & à Deo salutis remedia poscat. Nec mora, vt ipsa nobis sapius iurando retulit, vt ipsos flores agris oculis admouit, omnè illico totius infirmitatis dolorem à suo capite, mirabili celeritate diffugere cognouit. Et statim, apertis vel ostijs vel fenestris cubiculi, quæ iam per aliquot dies diligentius eius ægritudinis causa claudabantur, cepit clarius videre, & nihil prorsus huiusmodi molestiæ amplius sentire. Quæ postera die ad Episcopum peruenit, & gaudens simul & lacrymans, gratias condignas diuinæ miserationi, eiusque visitationi humiliter retulit: quam ipse benignè consolando suscipiens, & in Domino, corde firmo sperare, & indefinenter benefacere præcipiens, oculos eius à Presbytero sacro oleo, quod infirmorum dicitur vngi mandauit. Quæ certè vnctio, eiusque pia deprecatio, eam ab eodem dolore, vsque in finem integrè sanauit.

*Iucundè
sanatur.*

Presbyteri per adulationem, & veteratorias artes S. Godehardo imponentis exitium.

ILLUD quoque quod in antepenultimo presentis vitæ anno ei accidit, propono in exemplum & cautelam fidelibus, & timorem & formidinem negligentibus.

Erat sane in nostra congregatione quidam Presbyter ex familia Ecclesiæ ortus, literalis scientiæ, vt in pace veritas procedat, penè ignarus, sed mundanæ sagacitatis subtiliter & supra modum gnarus. Qui ex infima paupertate ad summas diuitias, cunctis mirantibus, succreuit, qui primo à Domino Bernvardo Episcopo feliciter exaltatus, sed ab Imperatore Henrico, pro quibusdam causis, quæ modo melius silentur, humiliatus, iterum ab hoc beato viro, quia utilis ei ad res Ecclesiæ videbatur, pia miseratione subleuatus, variè tamen inter aduersa & prospera sæpius habitus: postremo autem, in tantum sibi tanti Pontificis animum sua calliditate conciliauit, vt per plures ante fideliter ministrantes Episcopo ab alienaret, eosq; tam herili gratiâ, quod eis certè molestissimū erat, quam, & dignitate & proprietatis vtilitate, priuaret. Sed ne hoc aliquibus mirum videatur, quia beato Gregorio teste, sæpius fit, vt occupato in pluribus & maximè in diuinis animo facilè ab adulantibus subripiatur, tandem ille ab omnibus publicè maledicatur, & etiam interdum Episcopo à sanum sapientibus huiusmodi insolentia obijcitur. Qui & ab his tandem qui in fontes alienati sunt, in gratiam reducitur. Præsul tamen pius, post aliquot annos de talibus clarius certificatus, & super eos, qui iniuste lædebantur aliquando ad veniam inclinatus, die quadam conuenire de nostra congregatione Præpositum & Decanum, cum aliquot Fratibus, cæterisque suis primoribus Holthusen, vbi tunc forte manebat, mandauit, assidente etiam viro venerabili suo ex sorore nepote Ratmundo Altrahensis Cœnobij Abbate, præsentem eodem Presbytero, omnibus, qui se ab eo læsos querebantur, coram licentiam fandi donauit. Statimque sine mora, plura querelæ generatam ab ipso Abbate, suisque qui hospites intererant, quam & à nostris proferuntur, quæ contra eum publicè à cunctis quasi vno ore dicuntur. Querebantur enim omnes simul, primo generale Ecclesiæ & Episcopalis honoris scandalum, deinde ciues & hospites quisque speciale in-

Ex humili
emergens.

Obrepsit in
sanctis S.
Godehardo

In Holthu-
sen conno-
cato confi-
lio inquisit
in Presby-
terum
Ratmundo
Altrahensis
Abbas ne-
pot S. Gode-
hardi.

le iniuriarum sui detrimentum. Quibus, ille, auditis quasi insultando, vt erat callidissimus subrisit, & velut admirans, quæ hæc essent, inquisiuit, ac deinde commentis mundanæ suæ sapientiæ, quæ planè plenus erat quæ verè ante Deum stultitia computatur, vt in ipso manifestè patuit obiecta quæq; eloquenter repulit, omnesque sibi aduersantes mirabiliter, quasi mutos & elingues reddidit. Pius Præsul, tandem Spiritu sancto verè compunctus, & insuper etiam mirabili stupore permotus, considerans pariter & manifestam rerum veritatem, & fiducialem cordis eius temeritatem, illico omnium voces compescuit, & modificato sermone, cunctis admirantibus, ita incepit. Hildevvine, inquit, sic enim vocabatur, ecce omnes circumstantes, vt tibi videtur, vicisti, ecce omnes subtilitate tua, Deo veritatem inspiciente, quasi mendaces ostendisti, iam modo ad me conuertere, & soli mihi, per Christum adiuratus, veritatem responde. Evangelica, inquit, te sententiâ aggredior; & quia sensum Euangelicum non planè sapis, te Teutonico sermone alloquor. Hildevvine, inquit, Diligis me? Ille statim fiducialiter, verè, ait, diligo te. Item Episcopus, Hildevvine, inquit, Diligis me? at ille, certè, ait, diligo te. Itemque Episcopus tertio, Hildevvine, inquit, Diligis me? tandem ille miser, Euangelico illo exemplo stupefactus, sed non rite, prò dolor, compunctus, irato pariter & flebili sermone, respondit, Deus, inquit, qui omnia scit, ipse scit, quia verè diligo te. Tunc Præsul, ecce, inquit, siquidem verum dicis, mihi satisfacisti; sin autem desipis, temetipsum miserabiliter obligasti. Sed si me, vt dicis, fideliter diligis, pasce oues meas, id est, dilige fratres & amicos meos, etiam hospites & pauperes meos, dilige conseruos & domesticos tuos. Vnde, & per Deum te commoneo, vt si verè iurasti, te in veritate custodias, si quominus, dignè, pæniteas; & sub hoc pacto iam domum regredere; & dignitate pariter & beneficio, ac proprietate tua in gratia mea, siquidem Deus annuerit, vtere. Sicq; conuentum illum, cunctis admirantibus pariter & pauentibus, dimisit. Illos tamen pariter ibi charitatis exhibitionem suscipere, & sic in pace discedere præcepit. Inter quos Hilduvinus lætus & hilaris, & quasi de victoria sua exultans, ad prandium confedit; & inde incolumis redijt. Ad vesperam verò domi cum suis confedit iocundus & epulans; & in eos sanè, à quibus se læsum dolebat, conuitia & minas intentans, sic lectum petijt; & sospes, vt sibi videbatur, quieuit. Mane diluculo, ad prouidendum suum Ministerium iturus, valenter surrexit, calceamenta citius induit; sed ad indu-

*Callida
Presbyteri
frustratio.*

*S. Godehardi
oratio
ad vnafrum
ingenium
expugnandum
ad-
posita.
Ioan 21.
Adiuratio
singularis.*

*Presbyteri
Veterari
vis interu
t. 166.*

induendas tunicas assurgens, concitus corruit, & mirabili celeritate præoccupatus, miserabiliter expirauit. Plures tamen & amplifsimas in sua proprietate in innumeris ex pretiosis vestibus, & alia pecunia, & etiam peculio dimisit, quas tamen beatus Præsul de eius morte, vltra quam credi potest, condolens, totas pro animæ eius remedio pauperibus penitus erogari præcepit; remissionemque ei peccatorum ex corde, etsi serò, indulfit; & pro animæ illius ereptione, ieiunij & obsecrationibus sapius insudare non destitit. Quia ergo nos eum modo, vltra debitum plus necessariæ veritatis, quam inuidiæ vel odij causa reprehendimus, & eius negligentiam nostra fortasse minorem, pluribus patefecimus, obsecramus (ô lectores) vestram dilectionem, vt cum hæc legeritis, indulgentiam ei & remissionem peccatorum pro nostra certè felicitate à Domino implore-
tis, & sic fortè hæc nostra reprehensio fiet illi ante misericordiam iudicis, venialis remissio.

CAPVT XIII.

Prædicat Tadilonis Decani & suum obitum.

*Tadilonis
obitum.*

ERAT quoque in nostra congregatione vir vitæ venerabilis, ac in omni canonicæ regulæ obseruatione iure laudabilis, nomine Tadilo, de quo etiam supra pauca retuli, primo sub Domino Bernwardo, pro fidei & industriæ prærogatiua, Vice dominus; sed ab hoc beato Pontifice pro vtilitate Ecclesiæ Decaniæ, ac scholari Magisterio præstitutus. Et, quia ei pro pietatis & castitatis merito cordetenus complacuit, eum sibi in Consecratiua & Symmystam in Dei seruimine adoptauit. Erat enim, tota Ecclesia, quæ eum no-
uerat teste, grandæuus & emeritus, humilitate & dilectione præclarus, in regendis verò ac commonendis fratribus, media charitate feuerus; & in toto virtutum exercitio coram Deo sollicitus. Nam in admonitione sua illo ridiculo prouerbio sapius utebatur. *Diligant, inquit, homines, oderint vitia.* Huic beatus Pontifex ante aliquot menses sapius, vt nobis videbatur, iocando prædixit, quod aut secum, aut paulo ante se, ex hac vita esset emigraturus. Nouissimè verò ei in postremis decumbenti, per prædictum Abbatem nepotem suum, quem ad eum visitationis gratia sua vice direxit, serio mandauit, quod Sacram olei Vnctionem verè pœnitendo, & commissa sua confitendo, plena fide susciperet, & corporis sanguinisque Christi Sacramento munitus, intrepidus præmigraret, promittens ei veraciter se superstitem pro eius animæ remedio Dei gratiam indefinenter obsecraturum, & eum in proximo anno in pace Christi subsecuturum. Qui Abbas eundem dilectum, & iure semper memorandum

*Preparan-
ti se ad
mortem
necessaria.*

Magi-

Magistrum nostrum, cum astantibus fratribus sacro oleo perunxit; eique ex potestate & iussione Episcopi plenariam remissionem indulgit, qui felix post biduum verè ad Christum migravit. Cuius tamen obitus nos acriter contristavit, quia Cōgregationem nostram tanti viri patrociniò & consilio magisterioque priuauit. Verum certè, & clero, & populo teste, dicimus, quia nunquam eius ordinis virum, in omni Ecclesiastica probabilitate honestiorem vel vidimus vel videbimus. Cuius certè memoriam iure nos cordè tenus retinere debemus, quem verè ante conspectum Sanctorum nostri recordari non dubitamus. Sic ergo prophetiam beati Præfulis liquido Deus adimpleuit; qui eum post annum & tres tantum menses ex hac vita feliciter exemit.

C A P V T X I V .

Beati viri transitus ex hac vita.

JAM autem beati patris Godehardi appropinquante manifestius sine, semper operum bonorum augmentis, de virtute in virtutem anhelabat, vt videre mereretur, Deum Deorum in Sion. *psalm 83.* Et iam cessante practicæ plurali officio, in solo se indefinenter theoriæ * afflixit exercitio, tria tantum de generali specialiter eximens, Psalterium, Eleemosynam, & præ omnibus iugiter sibi sociam & amicam Abstemiam; adeo, vt si rarò festiuiori tempore, cogentibus per obedientiam fratribus, aliquid lautioris cibi, vel fortioris potus contra morem stomachi perceperit, molestiæ magis corpori, quam refectioni fuerit. Et tunc supremum præsentis vitæ Natalem Christiano scilicet MXXXVI. Imperatore Goslarię sedente, ipse Holthuisen votiue celebravit, soluens certè secundum Euangelium, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei Deo. Semet quippe, prædicto more, Christo spirituale sacrificium immolans, sed & suo nihilominus Clero sanè & populo in diuinis & humanis, pro ritu & etiam debito, iuxta vires congratulans. Sacratissimos etiam XL. dies, & vt ipse sæpius iocundando proclamabat, saluberrimos, summo cordis ac mentis affectu hilaris expectabat, quos corporaliter quasi extra corpus mirabiliter transiens, vix cohærentibus neruis ad sacrosanctum Pascha peruenerat; at tamen Dominicam Palmarum, Cænâque domini, & festum Resurrectionis Christi, debito Episcopali officio, ultra vires collecto robore, peregit: Sicq; Paschæ ferias, per circūpositas stationes, iuxta solitam religionem, admonendo fideles visitauit. In quibus etiam diebus sæpius publicè denunciauit, se modo cum illis vltima

*Festorum
periodos
ante mor-
tem reli-
giose decur-
rit
Matth. 22.*

*Vaticinio
de obitu
suo.*

** Domini-
cans in Al-
bis
Adensbads
Morbo suc-
cumbris.*

** adunato.
Clerum se
uisentem
exhorta-
tur.*

*Tradit
mortem &
ordines
exequia-
rum.*

*Dimissionem
puerum
a cubiculo
morti pra-*

corporali consortio lætitia iocundari; & in Ascensione Domini, quo Deus iusserit, inuitari. Nos vero hæc audientes, quasi derisimus, quia cum iam quantoties de regressione antiquæ suæ patriæ videlicet Baioariæ nobis minitantem, audiuius. Post Albas itaque à nobis digressus cum prædicto suo nepote Ratmundo Abbate, Adensbads, quo inceptam iam nouiter Ecclesiam consummare studebat, deuenit. Nec infirmitati diutius reluctari valens, deficiente carne, decubuit. Quo, flebilis rumore comperto, prædictus Abbas, vir certè corde & animo diuinæ seruituti mancipatus, & Præpositus noster ac Decanus cum prioribus, ad eum, visitationis gratia conuenerunt; quem tamen dissimulato languore, solito more, Ecclesiastico labori assidentem, circumstantiumq; manibus sustentatum inuenerunt: quos aduenientes, solita charitatis hilaritate lætus suscepit, & quasi, oblita molestia, aduentus eorum causam admirando perquirens, reportari se ad cubiculum præcepit. Ibi, * admissio specialiter clero, primo singulos quosq; de suæ obedientiæ procuratione solerter admonebat, ac deinceps omnes generaliter de sacræ fidei & religionis obseruatione tam salubriter, quàm & terribiter, obsecrando simul & arguendo, informabat, deinde se orationibus coram, contra callidi tentatoris insidias & fraudes cõmisit; eisq; obitus sui diem & tẽpus, funerisq; & exequiarum, & etiam sepulture ordinem, vt postea euenit, quasi alludens, liquido prædixit. Ite, inquit, in peruenturam Dominicæ Ascensionis lætitiã vos quisque pro suæ obedientiæ qualitate, & etiã pro spiritualis prærogatiuæ quantitate, præparate, & meum aduentum læti, & quasi verè mecum hic & in futuro congratulari expectate. Nam in vigilia Ascensionis in montẽ ad sanctum meum Patronum Mauritium adueniam; & ibi noctẽ diemque sanctam agam. Abbatem tamen vobis, qui vice mea Processionis & Missarũ solẽnia peragat, mittam; & sic eleuatis oculis, altiusq; suspirans, quasi tamen arridens, Nocte, inquit, illa, vt Christus voluerit peracta, inferia sexta diluculo ad sanctum Michaelem veniam, cum Abbate & fratribus pernoctaturus, inde Sabbato ad sanctum Andream oraturus, & inde vos ad eam vobiscum penitus permanensurus. Diem vero dominicam, conuocatis fratribus & amicis, solemniter celebremus, & ita totius nostri festi iocunditatem penitus terminemus. Et hæc dicens, benedictionem dedit; sicq; nos mirantes pariter & stupẽtes dimisit. Habebat quoq; beatus Pater in priuato suo ministerio iuuenem quendam illustrem, filium viduæ, pictoriæ artis opificem, qui vilia eius vestimenta calciamentaq; seruabat, nomine Bunonem, cui ab initio eiusdem anni, quod secum patriam suã, id est, Baioariam, perrecturus esset, sepe præcepit. Nam, vt prædixi-

mus,

inus, longè ante, sapius se patriam suam reuifitaturum serio pro-
 misit, & pluribus cuiusque ordinis se vltroneos offerentibus, ac pa-
 riter cum eo proficisci cupientibus, grates deuotioni eorum re-
 tulit, & solum tantum Bunonem secum iturum prælegit. Eo-
 dem quippe die, ante aduentum cleri, vt prædiximus, dum, mo-
 re suo, in abditis vestimenta sua mutaret, eidem iuueni præcepit,
 vt eadem vestimenta, quæ deposuit, indueret, & ad eum concitus
 veniret. Quæ verba ille, quasi deliramenta vel irrisione plena, con-
 temptis; Præsul verò ac si dedignando cubicularijs dixit. Ite, & vesti-
 menta, quæ deposui induite ei, & ad me deducite: qui statim eum
 post velum cubiculi trahentes induerunt, & in conspectum, velut
 irridentes, reducerunt. Quem ille diu intuens, ait. Verè scias, quia
 in eadem veste rumorem inuenies. His dictis, puer exiuit; & in ipso
 momento, intolerabile eum frigus inuasit, & hora eadem ægotas,
 lecto procubuit. Quem cum post discessum fratrum, Episcopus re-
 quireret, dictum est, quod ægotaret, qui statim, accersito Procura-
 tore præcepit ei, dicens. Puerum illum cautè, & sine molestia fac ad
 matrem suam deduci, vt in occursum meum paratus mecum possit
 proficisci, qui statim deducitur, & decrepantibus diætis viribus
 ad extrema præparatur.

Deinde Præsul noster, ingrauescente feбри Holthufen, vbi con-
 fluenti Ecclesiastico more ad visitationem tanti viri multitudi-
 ni sufficiens ædificiorum erat copia, prouehitur. Ibi, inter mul-
 tam cleri populique frequentiam, quadam die venerabilis domi-
 na Sophia de Gandesheim aduenit; quæ tandem, vt in pace loquar,
 deposita priori pertinacia, plena se fide & deuotione ad beati Præ-
 sulis familiaritatem conuertit. Quæ tunc, occasione inuenta,
 & populari turba remota, astante clero, de friuola quadam per-
 tinacia, quæ de suæ Ecclesiæ Clericis contra Beatum Virum in-
 creuit, exordium fecit, & debitam satisfactionem promittere capit.
 Ad cuius verba ille, partim morbo cogente, partim verò, vt nobis vi-
 debatur, indignatione permouente, ita acundè respondit, & in futu-
 rum talia suspendi, rogauit. Illa verò cōmotionem eius dissimulans,
 & obitum eius celeriorē formidans, item itemq; in sua satisfactio-
 ne, etiam lacrymando, perstitit; eamque, vt recipere dignaretur,
 obsecrando postulauit. At ille, Domina, inquit, per dominum
 paulisper reticete; & hæc, donec in festiuitate S. Mariæ cōueniamus,
 suspendite: ipsa autem, vt videbatur omnibus, finem eius citius ad-
 uenturū intelligens, & tamen, verba eius vehementer expauescens,
 Vrinam, inquit, ô pater dilecte, tam diu nobis vita nostra supersit,
 donec hoc tempus venerit. Ille vero fortiter, collectis viribus,

*parat,
quam cum
Episcopo
erat abita-
turus.*

*Puer fami-
liaris in-
ducitur Epi-
scopo Gode-
hardo vesti-
mentis.*

*S. Godehar-
dus morbo
ingraue-
scente in
Holthufen
proficisco-
tur.*

*Sophia
Ganders-
heimensis
Abbatissa
S. Godehar-
do se recom-
cilias.*

*Spiritus
Propheti-
cia S. Gode-
hardi.*

apertisque oculis, & omnibus diu circumspēctis ait. In potestate quidem Dei vita nostra, exitusq; verè consistit; in veritate tamen, quæ Deus est; dico vobis, quia in festiuitate S. Mariæ, vbi Deus voluerit, certè simul erimus; ibidemque coram, veraci testimonio, & de his, & de alijs etiam, quæ inter nos dissident, tractabimus. Et hæc dicens, compressis oculis, reticuit. At ipsa nimio stupore pauefacta, silentibus circumstantibus, ait, Heu me miseram; nunquid nam sum moritura, eumque in proximo subsequutura? Nec tamen amplius eum inquietare præsumpsit, sed humiliter sibi ab eo indulgentiam simul & licentiam petijt. Item ille, apertis oculis, eam breuiter, imo & salubriter de sacra religionis obseruatione commonuit, ac de plurali suæ obedientiæ prouisione coarguit; & sic, eleuata dextera, eam benedictione muniuit; eique, pro tempore, remissionem indulgens, non sine magno, vt ipsa fatebatur, timore dimisit. Transacta autem hebdomada, Beatus Pater, iam, deficiente funditus corpore, ab Abbate cæterisque Fratribus sacri olei liquore Ecclesiastico more perungitur, & ita, vt prædixit, in Vigilia Ascensionis Domini, in montem S. Mauritij transfuehitur. Ibi statim ad eum Fratres flendo conuenerunt; nec amplius amaritudinem doloris, quo corde tenus vexabantur, abscondere valuerunt. Cætera verò innumerabilis multitudo fidelium confluit, quam non minor pro obitu charissimi * Pastoris afflixit amaritudo, quos tamen ille, licet iam deficiente penè lingua, benignè consolando dimisit; & diluculo iterum aduenire mandauit. Quibus discedentibus, & sacram noctem illam in magno dolore ducentibus, Beatus Pater, consueto sibi more psalmos semper, quasi pro dulci refectione, ruminabat; & in tali meditatione cursum suum consummans, pernoctabat. Summo verò diluculo, iterum Clerus, peractis matutinis, aduenit; quem ipse affatu item supremo breuiter, attamen salubriter de sacra religionis & obedientiæ obseruantia commonuit. Sicque confessionis versu cum eis communiter prolato, ad celebranda cum Abbate missarum solemnia, valedictione vltima dimisit. Præsul autem clemens, non immemor suæ promissionis, de prædicto suo cubiculario Bunone, requisit; quem, vbi desperari corporaliter cognouit, ei per nuncium mandauit, dicēs. Consolare puer meus in Domino, & confortare; quia iam tempus instat quo mecum ad patriam æternæ beatitudinis debes verè peruenire. Quæ verba puer lætus audiuit, & nil iam de vita præsentis medians, in ipsa sacra Ascensionis Domini die, viaticum salutare petiuit: quo percepto, gaudens promissionem beati Præfulis expectauit. Missarum igitur apud nos celebritate peracta, refectioneq;

*Extremam
unctionem
accipit.
In montem
S. Mauritij
peruehitur*

** reueren-
di.*

*Banoni pu-
ero Cubicu-
lario præ-
dicit felicè
mortem.*

festi-

festiuè percepra iterum Fratres, hora iam diei decima ad Pontificem dilectum reuenerunt, & penè linguæ officio cessante, *corde uero*, iuxta Apostolum, *spiritu & mente psallente*, psalmos in solo pectore difficulter ruminantem inuenerunt. Tunc, inito consilio, pueros quatuor scholares ex utraque lectuli parte statuerunt, quos psalterium à principio, apertè & distinctè recitare fecerunt. Quibus, Beatus Pater, auditis, quasi hac melodia delectatus, aliquantum quieuit; interdum & simul cum illis psallere gestiuit. Versus tamen illos præcipuos, qui specialiter Dño ad supplicandū pertinebant, apertis eleuatisq; oculis altius ructirabat. Media autem nocte iam finito psalterio, iam imminente manifestius sine, matutinale officiū incæperunt; & dum ad psalmum, Benedictus Dñs Deus Israel, peruenerunt, vir beatus in ultimo agone tunc desudans, vix dum, apertis oculis, clero cantante, Illuminare his qui in tenebris & umbra mortis sedet, ille, ad dirigēdos inquit pedes nostros in viā pacis, & in hoc verbo dum à Clero, Gloria patri, cum Antiphona, Ascendo ad patrē meum & patrem vestrū, canebatur, ipse ab astantibus delecto leuabatur; sicq; felix verè illa anima, quasi obdormiente corpore, carnali ergastulo soluebatur, cōsonantibus statim ibidē campanis. Fratres, qui in Monasterijs felicē eius obitum solerti vigilantia expectabant, pro tam dilectæ animæ remedio preces exequiales deuotè frequentabant.

Non ergo nunc æstimo silentio prætereundū primum meritū eius indicium, in ipso beato obitu, Deo teste declaratum. Nam sæpè dictus puer Buno in domo matris suæ iuxta Ecclesiam S. Michaelis eodem momento, membris præmortuis extremo tantū spiritu in solo pectore palpitāte, desperatus iacebat; qui, resonantibus illico campanis, quasi à somno euigilans, quid hoc esset stupens exquisiuit; cui cum mater dissimulās, matutinale officium signari, diceret, ipse, ac si indicans matris astantiumque fallaciam, cur me, inquit, fallitis? Cur veritatem celatis? Verè cum hoc signo dilectus Dominus meus cælum scādit, & promissionum suarum, ah ah, immemor me reliquit. Surgite, ait, & eleuatis manibus, cordibusq; eius dilectam animam diuinæ clementiæ commendate; & vt mei meminerit obtecrate. Et eleuatis, nisi quo potuit, ad cælū oculis, O Præsul, inquit, sancte, O pater clemētissime, per ipsum te adiuro, ad quem vadis, vt nunc mei memineris; & ne me in carne iam post te relinquant, quem tecū ad patriam iturū sæpius promiseras. Illi stupentes pariter ac marētes, dum iussioni eius obtemperāt, vix dum reflexis oculis, statim eum exanimē aspexerūt. Quem illico stratu deponabant, & omisso fletu, eum, q̄ optauerat, obrinuisse congaudebant.

1. Corinth.
c 14.
psallendi
ratio per
pueros
scholares.

S. Godehardus
moritū
psallit.

Postridie
Ascensionis
sanctus de
corpore
migrat.

Buno puer
mire cum
sequitur.

*Parenta-
liae & Exe-
quia quon-
to omnium
ordinum
studio per-
soluta.
Bruno Min-
densis Epif.*

*Ex monte
S. Maurij
trāsferur
in S. Micha-
elis.*

*Luctus in
funere.*

*Ad S. An-
drea defer-
tur. &
mox in Ca-
shadrialem.*

*Sepultus in
medio
Choro
* Collocatū*

*Pueri Bea-
tonis sepul-
tura
Sophia Ab-
batissa
mors.*

Fratres verò à Monasterijs, exequiarū debito, matutinaliq; officio peracto, Missarū celebratione, psalmodiarūq; frequentatione Pastorem suum diuinæ cōmiserationi tanto deuotius commendabant, quantū se ab ipso cōmendandos fiducialius sperabant, adueniente autem felicitis memoriæ Brunone Mindenenſis Ecclesiæ Episcopo, quem ipse Pater venerabilis sibi in Spirituale filium adoptauerat; qui etiam cognita eius infirmitate, iuxta nostra cōfinia habitabat, hora eiusdē diei tertia totus clerus cum populo Militiæ certè & familiæ, & plurali ciuiū comprouincialiumq; & maximè pauperum, frequentia ad Montē, vbi specialis noster thesaurus seruabatur, processit, eumq; ad Monasteriū S. Michaelis, vt ipse viuēs p̄destinavit, deduxit. Quo, dum appropiatur, ante portas atrij, funus defuncti iuuenis, cum non modica parentū ciuiumq; turba, p̄fertur; quod & ante pedes Episcopi per dispositas Ecclesias à ministris circumfertur. Quantus verò planctus & lamētatio vel cleri, vel populi, vel etiam pauperū ibidem extiterit, ingenij nostri faciētia certè ad enarrandū, non sufficit; quia, in vna cuiuslibet mente, vel voce luctus & lætitia pariter sonuit, dum pectora fidelium de præſenti mæror, de futuro gaudiū perculit. Quia, sicuti de S. Martino canitur, *Piū erat flere, & piū gaudere.* Merito ergo fleuimus, quia talem Pastore amissimus, sed & iure gaudebamus, quod talem intercessorem præmissimus. Vigilijs ergo ibi, pro nostro modulo condignè peractis, beatū corpus mane ad S. Andream est honorificè delatū; ibiq; oblati sacrificijs, inde in principali nostra Ecclesia cum debita veneratione collocatū. In crastinum verò, illucescente Dominica ex diuersis p̄ Saxoniam Cænobijs fratres & sorores in obsequium tanti patroni cōuenerāt; qui destitutionē cleri & desolationē populi, ac generale totius Christianismi damnū, debita lamentatione defleuerant, sicq; ab Episcopo missali officio deuotissimè pacto, sacrū beati viri corpus in medio nostro choro, Ecclesiastico more, terræ est colatum*; quod ibidem, vsq; in hodiernum à fidelibus Christi iuxta humanæ fragilitatis possibilitatem condigna cum reuerentia frequentatur. Prædicti autem pueri corpusculum ante Occidentalem templi introitum, ab eodem Episcopo prius est humatum. Domina verò Sophia, de qua etiam supra retulimus, iam de sua præmonitione magis magisq; sollicita, sorores suas ac Presbyteros illo cum oblationibus transmisit. se seq; beati viri meritis & precibus suppliciter commisit, sicq; superuenturam beatæ matris Christi Assumptionem simul & Natiuitatem pauens expectauit, quæ tamen incipiente sequenti anno, triduo ante Purificationem S. Mariæ ex hac vita emigravit. Sic, & in hoc Beati Patris prophetiam Deus li-

quido

quido declarauit. Nos quoq; quantum, Deo annuente possumus, merito eiusdē Abbatissæ animam diuinæ miserationi sæpius commendare debemus, quæ Congregationem nostram, dum vixit, omni semper dilectione percoluit, eiusdemque dilectionis certum testimonium posteris reliquit.

Eius merita in clerico Hildeshæmensi.

C A P V T X V.

Miracula post mortem edita.

DE miraculis igitur, quæ per beati Patris merita post dissolutionem eius corporis, in salutem credentium, diuina pietas clementer ostendit; melius pauca quam plura scribenda putamus; ne aut studiosis fastidium, aut desidiosis vel etiam infidelibus incredulitatis periculum, narrationis prolixitate, contrahamus. Præcipuè tamen, propter quasdam vanæ mentis personas, quæ in nostra patria, vsitato more per sacra loca discurretes, se aut cæcos, aut debiles, vel elingues, vel certè obsessos temere simulât, & ante altaria vel sepulchra Sanctorû, se coram populo volutantes, pugnisq; tundètes, sanatos se illico, pclamant, ea scilicet sola vesana voluptate, vt sic tantum maiorem stipem, vel quæstum à plebe percipiant: sicq; fit, vt & beatum Virum sæpius de talibus dixisse præmisimus. Quia *médaces*, inquit, *faciunt, vt veridicis vix credatur.* Et cum in huiusmodi fallacia tales liquido deprehenduntur, etiã veræ sanctorû virtutes in periculosam desperationē hac dubietate retrahuntur; vel certè & hi, qui verè sanantur, etiã non solū à perfidis, sed & interdū à fidelib⁹ fallere creduntur. Sicut vtiq; nobis de quadã muliercula palã euenit. Primo namq; prædicti nostri Antistitis Helizonis * aão, in speciali nostra festiuitate, id est, in Assumptione S. Mariæ, anus quædã nobis ignota, velata capite, nubilatã facie, ante sepulchrū beati viri se, piccit; ibique, prædicto amentiū more, diutius volurata, tandem, psiliens se p multos años cæcã ibidē tunc illuminatã, pclamauit. Quo statim rumore diffamato, clerus populusq; cõcurrit, ipse etiã Episcop⁹ aduenit; cumq; iam ad agēdas publicè Dño gratias, pperarēt, ciues illius, qui eã prius nouerāt eamq; in huiusmodi fallitate sapi⁹ notaauerāt, venerūt, qui illam & modo, & sæpè etiã anrea talia mēritam, veraciter dixerūt. In quã, cum iam populus merito, vt malè tractaretur, insurgeret, à clero tamē pro Beati Pontificis veneratione defensa, cõfusa discessit, & nusquã nobis postea comparuit: Talibus ergo fallacijs, cauta consideratione post hæc deuitatis, pluribus ignotorū d. ctis, quæ certè vera esse poterāt, dubitãdo dissimulãs, ad ea tantummodo sola, quæ præsentis, veritate teste, vidimus, vel, quæ certè ab his audiuius, quos veraces in timore Dñi cognouimus, narrationis nostræ seriem intendimus.

Impostoria genus in se miracula nuntiensa.

* Helizonis
Anus simulans cæcitatem.

Primarius

*Miraculum
Clau-
di sancto
familiari*

*Pauperes
quotidie
circa men-
sam sancti.*

*S. Godehar-
dus lapillis
colligendis
pauperes
occupabat.*

*Luidigeri
pauperis
industria
erga S.
Godehar-
dum obser-
uantia.*

Primum namque fuit, quod & erat & est omnibus notissimum. Quidam de operarijs nostræ Ecclesiæ nomine Luidigerus, cum in Ecclesiæ atrio ligna collocarent, grauiori quadam trabe decidente, femore cum tibia & pede miserabiliter contrito, penitus debilitatus est; quem Beatus pater, quia prius eum fidelem & vtilem cognouit, ante mensam suam quotidie cum pauperibus ad Eleemosynam sedere fecit, præcepitque. Qui miser super debilitatis suæ dolorem, grauiori semet mœrore sæpius afflixit, quia ad opus, cui mancipatus erat, vtilis esse non potuit. Quicquid tamen sedendo vel proreptando agere potuit; in hoc se voluntaria vtilitate studiosus exercuit; nec prorsus aliquod tempus, nisi cum somnum vel cibum caperet, transire sibi patiebatur, quin semper in aliquo vtilis esse videretur. consuetudo namque dilecto nostro Pontifici fuit, vt puerulos, vel etiam pauperes validiores sæpius per plateas, vel per defossas petrarum foueas ageret, qui sibi lapillos minutos quosdam niuei coloris, vel nigri, vel rubri interdum, vel varij, deferrent; quos ipse climatos, & politos variaque collisione vel confricatione in similitudine pretiosorum lapidum redactos, aut in altaribus, aut libris, aut in capsis honestè collocauit. In quo nimirum opere, prædictus ille pauper se priuatim exercuit; & cæterorum industriam vtiliter præuenit, & pro curiositate tali Episcopo penitus complacuit. Interdum autem & pictoribus, & eis, qui vitro fenestras componebant, se admiscuit, inter quos etiam vtiliter operosus extitit. Beato verò Pontifice ex hac luce sublato, ipse detonsus & laneis indutus, carne & lautiore reliqua refectioe abstinens, ad sepulchrum eius contulit se; ibique tam custodibus, quam & cæteris fidelibus, quanta potuit fidelitate, seruiuit; & postremò, consentientibus magistris, totam sepulchri custodiam penitus vsurpauit: vix tamen debili crure, ligno sustentato, reliquo vero corpore baculo subleuato, tale obsequium exercuit. At tamen vires, quas inualetudo denegauit, obediendi deuotio ministravit. Psalmos quippe non nouerat, verba tamen, quæ fidelium narratione vel admonitione perceperat deuotius inuigilando, sæpiusque in modum veniæ, fidelium more decumbendo, sollicitus frequentabat. Quo ibidem in hac sedulitate firmiter perdurante, & ad altiora, quàm ad se, proficere sat agente, quadam die Sabbati ad vesperam, dum in choro vespertina laus canitur, ipse iuxta sepulchrum pontificale prosternitur; & ibi diutius, aut somno aut extasi quasi immobilis detinetur; & vt ipse præterea fatebatur, intolerabili quadam membrorum & neruorum distensione, vel contractione inuisibiliter cruciatur. Sed, finita laude, quasi soporatus surrexit, & veluti plus solito ægrotans, vix habita-

habitaculum repetijt; statimque lectulo sese collocabat, & pertotam noctem in illa membrorum distractione durius laborabat. Sed paulo ante matutinum tandem sopitus, obdormiuit, & somnium, in quo surgere, & ad Ecclesiam ad agendas gratias domino propere iussus est, vidit. Somno tamen cito excitus surrexit; moxque remoto femorali sustentaculo, reiectoque baculo, matutinali hora & Ecclesiam intrauit, & coram omnibus, Deum, euidenti professione lætus laudauit; & postmodum in finem vitæ incolumis, quanto diutius, tanto deuotius ministravit.

II. Mulier etiam quædam nomine Merfuind, omnibus nobiscum commanentibus notissima, quæ per multos annos errabat cæca, ad idem Beati Præfulis sepulchrum, in crastinum post Assumptionem S. Mariæ coram Clero & populo est illuminata.

Cæca mulier visum recipit.

III. Quidam quoque rusticus de pago Ecclesiæ, qui Hollelaon dicitur, nomine Deniko, diutina infirmitate, miserabiliter fatigatus, contractione lumborum per multos annos est crurum officio spoliatus; qui tandem ad viri sancti memoriam baculorum sustentatione vix dum perreptando, peruenit, ibique in anniuersario eius diei, integram sanitatem coram clero & populo omnibus nobis inuentibus recepit.

Claudus iterum vestitus.

III. Nobilis verò quædam fæmina non ignota, de Episcopatu Mindonensi, Siuue, nomine, puellam fratris sui filiam nutriuit, quam in locum filiæ adoptatam, intimè dilexit; quæ grauissima infirmitate præuenta, periclitari cœpit, & quasi præmortua biduo exanimis iacebat. Propinquis verò cum familia & ciuibus assidentibus, & tantam puellæ elegantiam, pro multiplici miseratione amarè deflentibus, anus quædam, quæ ad Ecclesiam seruebat, de memoria nostri Præfulis, sermonem habuit; & qualiter ad eius tumulum infirmi, per diuinam miserationem, sanarentur, exposuit. Cuius admonitione, domina ipsa compuncta, matutinali tempore Ecclesiam intrauit; & coram altari prostrata, profusis lacrymis, domino Sanctæque Mariæ, & beati etiam Præfulis animæ pro eadem sua nepte oblationes intima deuotione deuouit. Et continuo, vt ipsa nobis flendo iurauit, regrediens, pusillam iam videtem, iam loquentem, reperit; quæ refectioem petijt, & accepit, & Christo pro Beati Viri meritis annuente, sanitatem integram recepit. Quam amita, quinta post die ad S. Mariæ altare, & ad tumulum Præfulis cum promissis oblationibus deduxit; & qualiter sanata sit, cum sufficienti ciuium & prouincialium suorum testimonio, coram multitudine comprobauit.

Puella exanimis curata.

V. Frater quoque noster non ignotæ memoriæ VVolchardus

VVolchardus

Gg

Presby-

*di Episcopi
Brandebur-
genfis con-
filiu. puer
moribun-
dus sana-
tur.*

Presbyter, eo tempore Vicedominus, postea noster Præpositus, postremo felix Brandeburgensis Ecclesiæ Episcopus, qui eidem patri nostro, vt omnibus notum est, & fideliter seruiuit, & intimè complacuit, cum post obitum eius, Episcopales curtes, more solito, circuiret, in villam, quæ Alchgereshusen dicitur, deuenit; & in domum quandam ad prandendum diuertens, puerulum misera languoris infirmitate detentum, inuenit; qui tunc per aliquot hebdomadas, & omni membrorum officio destitutus, iacebat; & ad exitum diætim, vt omnibus videbatur, appropinquabat. Quem idem Presbyter, sicut semper erat super talibus miserans, lacrymando diutius intuebatur, languorisque tempus, & euentum, ex familia sciscitabatur. Quod, vt agnouit, flenti matri, vt ad tumulū S. pontificis candelas iuxta pueri mensuras promitteret, persuasit; quod & ipsa statim libentissimè fecit. Sed cum pauper illa ceram ad talia non haberet, ipse ex lino lychnum parari præcepit, & puerum per singula membra metiri fecit, vt certam mensuram secum deferret, & per se, præstita cera, candelas pro ægrotante ad Beati Viri memoriam offerret. Quo factò, ad prandium confederunt, & quasi obliuio puero, alia quædam inter se fabulari cæperunt. Interim verò puer mira celeritate quasi ex morte reuixit, & in lecto, cunctis admirantibus, resedit; &, vocata matre, de stratu prorepit, & refectioem petijt, & eodem momento percepit; & postea, pro Beati Viri meritis, incolumis permansit.

*Desiderius
Diaconus
ager & ca-
uus conua-
lescit.*

*Hildenes-
hem Monas-
terij incen-
dium.
* Natiuitas.*

*Cantiano-
rum Mar-
tyrum reli-
quia. Hilde-
sheimij.*

VI. Erat etiam in nostra congregatione iuuenis quidam, ex laico conuersus, Desiderius nomine; & eodem Beato Viro iubente, in clero tonsuratus; & vsque ad diaconatus ordinem promotus. Et, quia plenum officium cantando & legendo cum fratribus frequentare non potuit, cum, ne penitus vacaret, cum custodibus Ecclesiæ, ministrare præcepit. Tempore autem Azelini nostri Præfulis, post miserabile incendiū nostri monasterij, dum idem frater noster, intra festiuos dies * Natiuitatis domini, quadam vespera in scholis cum pueris sermocinando consedit, subita cæcitate miserabiliter percussus cecidit, & alia etiam infirmitate concrecente, tempore longo decubuit: quadragesimali vero tempore, cæcitate durante, ex infirmitate conualuit, & Ecclesiam debito more frequentans, ad pontificale sepulchrum, spe sanandi, sæpius prostratus, procubuit. Et contigit quadam feria ante Pascha, certè in Cal. Aprilis, quando celebramus reliquiarum aduentum Sanctorum Cantianorum Martyrum, dum in matutinis ibidem proecumberet, ilico, quasi pruriente dextro oculo, & durius manu confricato, sanguis non modicus prorupit; &

statim

statim in eodem oculo visum recepit; pro qua clementia, diuina pietas ab omnibus in commune laudabatur; & pro reliquo solita miserationis domini potentia expectabatur. Post Pascha vero in anniversario die sancti Patris nostri, cum in eius memoria, Missa pro defunctis ab Episcopo celebrata est, tempore oblationum, coram clero & populo, quasi infirmatus corruit, & prorumpente illico sanguine ex oculis & naribus, & etiam auribus, aperto oculo, visum liquido percepit. Missali denique officio peracto, Episcopus habito sermone, clerum & populum ad laudes debitas persoluedas domino, admonuit; & profusis vnanimiter lacrymis, dominum pariter & ipse laudauit, qui frater eodem momento, gratias Deo agens, penitus conualuit; & post hæc in promissa professione vsque in finem fideliter permansit.

Plurima igitur Beati Pastoris nostri præconia, eâ solummodo, quam præmisimus, ratione, præterimus; quæ, per diuinam clementiam ab initio vsque adhuc gloriosè fieri sæpius sentimus. Nec tamen illud reticebimus, quod tota sancta Dei Ecclesia teste verum esse nouimus, quia plures plerumque ad sepulchrum eius cum oblationibus gaudentes adueniunt, qui sese, suosque, à varijs tribulationibus, vel infirmitatibus, celeri subuentione, per virtutum eius merita liberatos publice referunt; namque, vt alicui aliquid incommoditatis, vel molestiæ occurrerit, statim cum ad sancti huius Patris memoriam, vel absens oblationis suæ votum vbicumque promiserit, procul dubio eodem momento, quamcunque consolationem in vera fide sperans obsecrat, eam celerius meritis eius suffragantibus impetrat.

*Sanitatum
gratia a-
pud S. Go-
dehardi se-
pulchrum.*

X. SEQUENTIA MIRACVLA FACTA SVNT
CVM ADHVC ESSET ABBAS.